Duiliu Zamfirescu

Tănase Scatiu

Tănase Scatiu

Duiliu Zamfirescu

Editura Bestseller

Imagine: Sherwood/Shutterstock.com

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

I

Pe drumul desfundat de ploi, înainta o trăsură cu greu. Câmpul era totuna de apă. Se lăsa noaptea, și frigul începea să amorțească crestele bulgărilor de noroi, iar bălțile prindeau o pojghiță subțire de gheață — ceea ce făcea drumul și mai anevoios. Caii, asudați, mergeau prin șleau, sunând din telencele lor monotone: erau patru înaintași, toți tineri, deprinși cu vremea rea și cu noroaiele, fiindcă erau născuți în herghelie, la țară. Văzuseră ei multe, de când erau la grajd:pripoare, zăpezi, ape mari, și mai cu seamă țăpoiul lui Stoica vizitiul; așa că greutățile de acum nu i-ar fi oprit din mers, dacă nu-i opreau hățurile.

În adevăr, Stoica, beat mort, ca să-și țină cumpăna pe capră, se rezema în hățuri. Atunci trăsura se oprea.

La fiecare popas, se auzea stăpânul înjurând:

— Mă bețivule, mă, nu te-ai mai trezit! ?... Mă!

Și la fiecare "mă", răsuna câte un ghiont în spinarea vizitiului, dar fără nici un câștig: pe dinafară cojocul gros, pe dinăuntru rachiul tare, îl puneau mai presus de pumnii"boierului".

În cele din urmă, Tănase Scatiu pierdu răbdarea. Când se mai opriră caii încă o dată lângă crâșma din drum, el ieși de sub coșul trăsurii. Scăpărau înjurăturile de mânios ce era.

— Dă-te jos, boule, dă-te jos. Trebuie să mă urc eu pe capră, că de-aia am vizitiu...

Stoica se foia să se dea jos, bolborosind printre dinți:

— D-apoi să-mi dai simbria, că eu mă duc...

— Bată-te Dumnezeu, nevoiașule, că de douăzeci de ani te duci și tot nu mai pleci. Măcar de te-ai duce dracului!...

— Parcă-s eu de vină, dacă-s caii stătuți de drum... În același timp voi să sară în noroi. Stăpânu-său îl apucă de ceafă:

— Ce faci, mă!... Vrei să sari în noroi și apoi să te sui în trăsură, ca un porc?

— Pai ce să fac?

— Să te ia dracu, asta să faci. Nu poți să te cobori de pe capră în trăsură?

Stoica se uită cam urât la priporul ce se întindea din vârful caprei. Se

simțea în ce hal era și nu-i venea deloc la îndemână să încerce. Pe când el se lupta să intre sub coș, caii mișcară trăsura. Vălătuc, Stoica se rostogoli în noroi.

— Na!... avu el vreme să rostească. Furia lui Scatiu nu mai cunoscu margini. Crucile, dumnezeii și toți sfinții părinți îi trecură prin gură, ca la un surugiu. Fără a mai sta mult la gânduri, dete bici cailor și plecă, lăsându-și vizitiul în noroi.

Când ajunse în oraș, se înnopta de-a binele. Casele lui erau așezate în mijlocul unei curți mari. Le cumpărase, ca pe tot ce cumpăra, de ocazie, de la un boier scăpătat, Costache Merișescu, și le schimbase, le meremetisise, astfel că erau acum cele mai frumoase din târg.

De îndată ce se auziră clopotele cailor, slugile ieșiră toate, ca de obicei, întru întâmpinarea boierului.

Când îl văzură singur, fără vizitiu, cu fața înnorată, nu îndrăzniră să-i zică nici pis, ci se apucară să deshame caii în tăcere și să ia lucrurile din trăsură.

El, cu o șubă până în pământ, peste care era încins cu cureaua de la revolver, urcă scările, intră în sală, unde îl aștepta fetița cu bona, pe care se făcu că nici nu le vede, apoi trecu în seră, unde răsturnă vreo două-trei glastre cu flori, după aceea în sufragerie, apoi iar înapoi, până ce dete cu ochii de nevastă-sa:

— Da' ce, nu-i nimeni în casa asta? Tincuța se grăbise să-i iasă înainte, dar nu ajunse la timp.

— Ba cum să nu fie. Uite, suntem toți în păr. Da' ce ți s-a întâmplat?...

— Ia nu mă mai descoase. Unde-i Costea? Feciorul se ținuse după el de la scară.

— Da' ce-aștepți, măi băiete? Te-ai făcut și tu boier, ha? Numai boieri în casa asta. Toată lumea-i boier, numai eu am rămas mojic. Mojicu să care, că de aia-i făcut el. Cum o să te dau afară, păcătosule!...

Feciorul sta înaintea lui smirna.

— Trage de ici, boule, ce te uiți la mine, parcă nu m-ai mai văzut.

Costea îl desfăcu de catarama revolverului, îl ajută să-și scoată șuba și după aceea îl întrebă:

— Poftiți dulceață?

— Adu-mi pantofii întâi, prostule: tot nu te-ai mai învățat cu slujba?

Nevastă-sa se apropie de el binișor:

— Tănase, treci la tine că ți-am pregătit tot ce-ți trebuie, nu te descălța aici.

— Ia slăbește-mă dumneata cu învățăturile. Să înveți pe cine ai mai învățat, nu pe mine.

Feciorul aștepta.

— Adu-mi, băiete, pantofii. Tincuța se uită la dânsul, de sus în jos, fără să zică nimic; apoi luă fata de mână și voi să treacă într-altă odaie. El chemă fata înapoi:

— Zoițico, să stai aici. Fata nu prea vrea. Mamă-sa o ruga binișor să rămână. Ea rămase, dar fără voie.

— Nu vrei să stai cu tata? încercă el să zică, cu glas blând.

— Nu, răspunse fata, gata să plângă.

— Atunci, hai, marș! Fetița se întoarse spre ușă, cu mâna la gură, neîndrăznind să iasă, dar în același timp nevoind să rămână.

— Marș! Să nu te mai văd în ochii mei, urâto. Fata izbucni în plâns. Mamă-sa, care o aștepta la ușă, o luă în brațe și trecură dincolo. Bona dispăruse deja.

— Neam al dracului! zise Scatiu. Dar lacrămile fetei părură că răcoresc aerul, ca o ploaie binefăcătoare. Tănase se mai lumină la chip, întrebă pe fecior dacă a venit cineva în lipsa lui, apoi, sub cuvânt că acolo nu era destul loc, că să nu pară că ascultă de vorba nevestei, se duse la el în odaie să se schimbe. În același timp, Tincuța, mângâind fata, își revărsa trebuința de a îmbrățișa pe cineva, de a auzi o vorbă bună, ea, care avea atâta nevoie de mângâiere.

Stăteau amândouă, una lângă alta, de vreun ceas, când intră Scatiu.

— Mă rog, mâncăm astăzi? Tincuța urma a spune fetei o istorioară. Se întrerupse un moment și-i zise:

— Sună, te rog. Apoi continuă mai departe vorba cu fata. El sta rezemat de sobă, căutând un mijloc de a se amesteca în vorbă. Își răsuci o țigară și zise fetei să-i dea chibriturile. Fetița îi dase chibriturile și veni repede la loc.

— Bree!... zise el lung. Tincuța se uită la dânsul, ca cineva care înțelege ce i se cere, dar stă la îndoială dacă trebuie să dea sau nu. În cele din urmă se hotărî să-l întrebe.

— Dar ce ți s-a întâmplat?

— Ce să mi se-ntâmple: ia, vizitiul cel procopsit de la d-voastră.

— De la noi!... Te aud că-l ai de vreo 20 de ani.

— Îl am. Dar cine mi l-a colăcit: tatăl dumitale.

— Se înțelege: tot tatăl meu e de vină... Ea se sculă să iasă, vrând să înlăture o nouă furtună ce se pregătea, când tocmai intră feciorul și-i pofti la

masă.

Era în postul Crăciunului și din întâmplare se potrivise să fie tocmai într-o miercuri. Aburul de la supă se ridica până la lumina lămpii, umplând camera de miros de bucate. Fiecare se așeză la locul său, madama, fetița, Tincuța, Tănase în capul mesei și la un colț d-l Nae, care acuma devenise îngrijitorul Ciulnițeilor, numai un loc rămase gol.

— Ai chemat pe coana mare? întrebă Tincuța pe fecior.

— Am chemat-o, cuconiță. Tănase dete dușcă pe gât o sticluță pântecoasă de țuică, din care ar fi băut trei inși, și după aceea o puse pe masă cu zgomot, pocnind din limbă. Apoi luă cu degetele două măsline, pe care le aruncă în gură, una după alta.

— Da' nu vine mama, Costeo?

— Vine, boierule. Chiar acușica am poftit-o. Tănase se sculă de la masă și vru să iasă, dar tocmai atunci intră coana Profira.

— Haide, bătrâno, haide, că cei tineri nu așteaptă. Groasă, buhavă, murdară, coana Profira se mișca din greu, cu un testemel înnodat sub barbă, cu buzele tremurând, cu ochii suri de bătrânețe. Ea veni încet la loc și căzu pe scaun ca o momâie.

— M-ați hi așteptat, maică... Dacă nu m-a chemat nimeni. Feciorul nu îndrăzni să zică nimic, ci numai dete din cap cu înțelesuri.

Scena aceasta se repeta în toate serile, amărând sufletul Tincuței, prin aceea că Tănase se scula de câte două și trei ori ca s-o aducă la masă. Când se scula Tincuța s-o cheme, era și mai rău, fiindcă bărbatul său devenea ironic, așa cum știa el.

— Nu vă deranjarisiți, vă rog... să nu vă piară pofta de mâncare.

Când toți fură la masă, Tănase se uită prin talerele tuturor, să vadă cine mănâncă de post și cine de dulce. După aceea sorbocăi de câteva ori din supa lui de linte și apoi întinse talerul feciorului.

— Na, mă!... Să spui bucătăresei că o să i-o torn pe gât. Asta ciorbă de linte e?

Și, întorcându-se către bătrână:

— Dumneata ce mănânci, mamă? Baba nu înțelegea și se uita cu ochi stupizi la toți.

— Ce mănânci? Ai ce mânca? întrebă el mai tare. Ea își clătină umerii și zbârci gura ca de râs.

— Cum, Doamne iartă-mă, să n-am!... Că doar toate sunt din belșug.

— Și de post și de dulce, ca la otel, zise el. Că de aia nu mai plouă la

vreme.

Tincuța tușea din când în când, o tuse seacă, urâtă. La fiecare observație a bărbatu-său, își pleca ochii în farfurie:se ținea cât putea să nu răspundă, ca să nu provoace scene de față cu lumea, și mai cu seamă cu slugile. Dar toate erau în zadar.

— Băiete, dă-mi niște oloi de in, să pot mânca mazărea asta bătută, că-i făcută de-o săptămână...

— Tănase, nu mai mânca oloi de in, că iar te îmbolnăvești, zise Tincuța.

El se uită țintă la dânsa, cu o privire rea, gata parcă să-i sară în cap. Ea adăugă liniștită:

— Degeaba te uiți la mine așa: mazărea e făcută de astăzi într-adins pentru dumneata.

— Eu nu sunt păgân, să mănânc carne miercurea în post. Așa am trăit toată viața și mi-a mers bine. N-o să mă înveți ce să fac.

— Nu te învăț nimica, te rog numai să nu mănânci lucruri care-ți fac rău.

— Adu-mi oloi, băiete.

Nu mai zise nimeni nimica. Se auzeau furculițele în farfurii, glasul fetiței care vorbea încet cu bona în nemțește, tusea Tincuței și lingura lui Tănase care bătea mazărea.

La al doilea fel de bucate, Tănase băgă de seamă că și cucoana Profira mânca de dulce.

— Da' ce faci, bătrâno, zise el zâmbind.

Baba scăpă furculița din mână, speriată.

— A, bată-te potca, mai mare spaima îmi fu...

— Mănânci carne, ha?

— Poi de, măiculiță, adăugă ea miorlăindu-se din nou, ce să fac, dacă așa vrea Tincuța.

— De ce nu lași lumea în pace, omule, zise Tincuța. Așa este, am rugat-o să mănânce carne, fiindcă mi-a zis doctorul.

Lucrul păru că face plăcere lui Tănase. Baba era, ca și mai înainte, rea, bețivă, nevoiașe, dar fiindcă tot "o mamă are omul", îi împlinea toate poftele și orice atențiune către dânsa era bine primită. Tincuța suferise mult din pricina bătrânei, mai ales în primii ani după căsătorie, dar, de la un cârd devreme, i se făcuse milă de ea, fiindcă era bolnavă.

Cu această lumină adusă în convorbire de împrejurări, frunțile se mai

descrețiră. Tănase istorisi, în fine, ce i se întâmplase pe drum, cum lăsase pe vizitiu în noroi, ce nenorocire mai sunt și slugile astea pe capul stăpânilor, și astfel, fără să bage de seamă, o dete și el prin carne. Nimeni nu zise nimic, fiind toți deprinși cu firea lui sucită. Tot ce spusese până atunci era numai la adresa Tincuței, și cu religia, și cu economia. Zgârcit și fanfaron în același timp, îi plăcea să vadă casa bine ținută, ca să se știe că era bogat, iar pe de altă parte îl durea inima de banii risipiți.

Fusese deja deputat în două legislaturi, cu guvernul căzut, și acum era ales pentru a treia oară, cu noul guvern. De-a pururi în majoritate, vorbea de miniștri parcă ar fi fost cel mai de aproape prieten al lor; tutuia pe toată lumea în convorbirea lui imaginară cu oamenii de la putere; istorisea cum a îndemnat pe "fleacu" ăla de general să mute regimentul I-iu de la Slobozia, și fleacul l-a satisfăcut; întrebuința cuvinte pe care nu le putea rosti; încurca "bugetul țării" cu "politica vamală" și "milioanele de la fortificații" și "socialism de stat", într-o frazeologie imposibilă, din care nu se putea înțelege decât un singur lucru: că în țara românească nu mai era de trăit de când mizerabilii de țărani se ridicau cu pritenții împotriva "boierilor".

În cercul lui de provincie era un tiran în politică, cum era tiran în casă, în ale vieții zilnice. Când vorbea lui Nae Eftimiu, ori vreunui alt îngrijitor de la moșie, sau vreunui biet datornic, ori postulant, nu se uita niciodată în fața omului, ci tot pieziș, sau se plimba prin casă cu mâinile în buzunar, repetând vorba "mă înțelegi" de mii de ori și nespunând nimic.

De astă dată era treaba pe greu: în vacanța Crăciunului venea ministrul de interne în inspecție și trebuia primit în gazdă la cineva. Toți deputații și senatorii districtului fuseseră unanimi să lase o asemenea cinste pe seama lui Scatiu: cu acest chip, fiecare se scăpa de răspundere și de cheltuială, și în același timp erau siguri că ministrul era bine primit.

Scatiu se lăsase cam greu de la început, dar în cele din urmă înțelese și el că "nimeni nu era în stare să-l primească în mod convenabil". Se tânguia la toată lumea de beleaua ce-i venea pe cap, iar acum, la masă, era rândul lui Nae să-l asculte.

— Astea sunt isprăvile domnilor dipotați și senatori ai noștri. Le-am zis, mă-nțelegi, să contribuim fiecare cu partea noastră, și să-i oprim odăi la hotel. Nu, că nu se poate la hotel. Ei, atunci să-l primească d-l Alexandriu. Ba nu, că nu se poate. Mă-nțelegi?...

Nae Eftimiu da din cap, zâmbind.

— O să primiți o decorație...

— Taman! zise Scatiu, râzând. Da' prost ești, Nae!... Apoi eu, dacă vream, mă-nțelegi, decorații cât poftești pentru mine... Da' eu umblu pentru alegători, dacă-i vorba.

— Mai vine cineva cu ministrul? întrebă Tincuța; fiindcă știi bine că loc mult nu avem.

— Poate să vie cu flecușorul nostru de Mihai.

— Da?...

— Da' ce-i domnu Mihai? întrebă Nae.

— L-am numitără noi la ministrul de interne șef de cabinet... Un fel de scriitoraș...

Tincuța începu a râde:

— Ce mai vorbești degeaba, Tănase: tu nici nu te-ai mișcat pentru Mihai.

— Da, nu m-am mișcat! Pentru rudele dumitale niciodată nu mă mișc destul...

— Rudele mele!... Slavă ție, Doamne, că n-am nici o rudă, că altfel mi le-ai scoate pe nas de câte o sută de ori pe zi.

— Adevărat. Puține ai, da' bune.

— Se-nțelege. Sper că pe nenea Matei nu-l pui în slujbă, pe tata de asemeni nu. Astea sunt singurele mele rude adevărate.

— Da!... Nenea Matei al dumitale e cu stea în frunte. N-ai chip, domnule, să te miști în casa ta de neni-su Matei. Parc-ar fi Poriu împărat, mă-nțelegi dumneata. Ia, un zevzec, și nimic mai mult, cum sunt toți ai dumitale...

Tincuța se uita la el lung. Tot sângele i se suise în obraz de mânie. Stete un moment cu gura întredeschisă, gata să-i spuie că e un modoran fără pereche, dar se stăpâni și de astă dată. Îi dăduseră lacrimile și, încet, își scoase batista și se șterse la ochi.

II

Într-o odaie mare, pierdut într-un jilț bătrânesc, sta conu Dinu Murguleț, cu picioarele acoperite într-o șubă. Albise de tot, se micșorase, îi crescuse barba în neregulă, fiindcă nu se mai putea rade singur și nu suferea să-l radă alții. Bolnav de reumatism, petrecea ceasuri întregi singur, în nemișcare, cu capul rezemat de spatele fotoliului, cu ochii pe jumătate închiși, mistuit de durere, de necazuri și de ură.

După ce măritaseră pe Tincuța, coana Sofița murise, lăsându-l numai pe el să se bucure de fericirea fetei. Stătuse o bucată de vreme la Ciulniței. Vara o petrecea mai toată la Sașa; dar iarna, când nepoată-sa se muta la București, înnebunea de urât. Cu vremea se bolnăvi și vrând-nevrând, trebui să vină la ginere-său.

Scatiu pândea de mult ocazia să pună mâna pe moșie. De la așezarea lui în oraș, conu Dinu nu mai avu zi albă: pe de o parte boala, pe de alta suferințele Tincuței, care în zadar căuta să-i ascundă adevărul, îl doborâseră. Erau aproape doi ani de când nu vrea să mai dea ochii cu ginere-său. Și cu toate astea, simțea trebuința să-l batjocorească, să-l insulte, să-i spuie că e mojic și bădăran, oricât ar fi de deputat. La ideea să Scatiu se făcuse stăpân pe moșia lui, îi venea să strige, să dea cu pușca. Dar nici nu striga, nici nu împușca pe nimeni, ci își rodea zăbalele singur, mulțumindu-se a-și vărsa focul către Tincuța.

— A venit nebunul?... Trebuie să fi venit, că am auzit trântind ușile... Ce ți-a mai făcut?... Iar ți-a mai zis ceva, iar ne-a ocărât... Spune adevărul, nu te-ascunde de mine, că eu văd toate, văd toate, parcă aș fi de față...

Tincuța se uita la dânsul cum se rezemase cu capul de scaun și închisese ochii, ca și cum ar fi voit să-i dovedească ceea ce afirma. Îi era milă și câteodată chiar silă de neputința în care se zbătea...

— Ei, și?... Ce-am câștigat dacă ți-oi spune?

Bătrânul deschidea ochii mari, se muncea să se scoale.

— Îl împușc!... îl împușc... Hoțu!... care mi-a mâncat averea!... m-a adus în halul ăsta... Aoleu, aoleu!... Îl împușc...

Și iar cădea în fundul fotoliului. Tincuța căuta să-l liniștească, încredințându-l că bărbatu-său nu-i zisese nimic. El se uita lung la dânsa, cu

privirea blajină, aproape rugătoare.
— Doctorul nu mai vine... m-a părăsit și el...
— Doamne, tată, cum poți să zici una ca asta... Doctorul a fost ieri; mâine vine iar...
— De ce ți-s ochii roșii?
— De nimic.
— Iar ai plâns.
— N-am plâns. Poate de fum... Am vrut s-aprind focul la Zoițica...
Privirea lui se fixă din nou pe obrazul ei palid — lung, îndelung, — ca și cum ar fi căutat urmele Tincuței de altădată, și plecându-și capul pe o parte, întinse mâinile spre ea, o lipi cu fruntea de umărul lui și îi sărută părul. Pieptul i se umplea de un nod de durere, ce-l îneca. El ofta și se tânguia:
— Ce-am făcut!... ce-am făcut!... Cui te-am dat, sărăcuțo de tine!... Atât copil am avut, și ăsta e nenorocit...
După aceea își ridică mâna sus pe frunte și urmă:
— Ia-mă, Domnule!... Strânge-mă, Domnule... Cheamă-mă la tine, să nu mai văd!...
Tincuța rămase un moment cu capul rezemat de umărul lui, parcă s-ar fi simțit bine acolo, ca sub o aripă caldă. Un moment se lăsă și ea pradă descurajării și opodidiră lacrămile. Își lipi mâna lui tată-său de obraz și tăcură amândoi.
Pe când ei se aflau astfel, ușa se deschise încet. Zoițica întrebă cu sfială:
— Se poate? Pot să intru, tată mare?...
Tincuța își șterse repede ochii, iar conu Dinu se așeză în scaun ca de obicei. Fata rămase în mijlocul odăii, nedomirită, uitându-se când la unul, când la altul: simțea că se petrece ceva, dar nu înțelegea ce.
— Unde ai fost? o întrebă Tincuța.
— La madama...
— Și ce-ai făcut?
— Nimic.
— Cum nimic? Ai învățat lecția de mâine?
— Ba nu, că era acolo și Marița...
— Ei, și dacă era?
— Săraca, plângea că nu mai vine Stoica... Tincuța înțelese că fata era gata să istorisească pătărania vizitiului, și astfel se înfurie din nou conu Dinu împotriva lui bărbatu-său.
— Foarte rău face madama că stă de vorbă cu slugile, și d-ta faci și mai

rău că asculți... Stoica e un nărăvaș, și așa i se cuvine.

— Da' ce-i? ce s-a întâmplat?... se grăbi să întrebe conu Dinu.

— Niște prostii... Ia mai bine spune lui tata-mare povestea Cotoiului încălțat.

Fata se sui pe brațele bătrânului și începu să istorisească minunile ce cetise de curând. Tincuța îi lăsă împreună și ieși.

Atâta bucurie avea conu Dinu în iernile cele lungi petrecute în singurătate. Zoița făcea din el ce vrea.

— A!... tată-mare, că tare ești zbârlit astăzi!

— Dacă sunt zbârlit, piaptănă-mă.

— Vrei?... Zău așa... Eu am învățat în părul lui Mutili.

— Cine-i Mutili?

— Așa, că parcă matale nu știi...

— Nu, zău... Uite pieptenii colo.

— Fata se dete jos să ia pieptenii.

— Păpușa mea este Mutili.

— Taci, frate! Și o smulgi bine?

—...

Zoițica se uită la el, indignată.

— O pieptăn, nu o smulg. Am învățat să-i fac părul în hârtie; știu să-i fac conci ca la cucoane; știu să-i cos rochii...

— Da?...

— O grămadă de lucruri...

— Atunci foarte bine. Vino colea și piaptănă-mă. Fata se sui din nou pe genunchii lui.

— Dacă vrei, fă-mi și mie păru-n hârtie.

— I... tată-mare!... matale ești domn, doar nu ești cucoană! Stai mai bine să-ți aleg cărarea. Să nu te miști!

— Nu mă mișc. Ea începu să dărăcească prin părul lui conu Dinu, parc-ar fi tras dintr-un caier.

— Vezi tată-mare!... ai zis că nu te miști.

— Bine, fetițo, da' mă cam doare...

— Ei!... Cum se poate? că eu dau încet... Măcar de-ar da madama așa în cap la mine!

Conu Dinu râdea pe îndesatelea, cu părul tras pe ochi, aproape înăbușit de greutatea corpului fetei, care acuma se ridicase în picioare, că să potrivească și mai bine cărarea.

— Dar ce s-a întâmplat, fetițo, cu Stoica?... Zoițica se lăsă pe genunchii bătrânului. Era gata să-i spună ce se întâmplase vizitiului, când, deodată, cu priceperea precoce a copiilor crescuți între părinți ce nu se înțeleg, fata schimbă vorba.

— Ai mătreață, tată-mare.

— Am. Da' parcă tu nu ai!...

— N-am, zău. Ia uite-te. Și Zoițica se plecă cu capul sub nasul lui conu Dinu, care se făcu că-i răsfiră părul. Bătrânul însă se gândea cum să descoase pe fată, ca să afle adevărul. El simțea fondul de imoralitate ce se ascundea în fapta lui, dar, cu cruzimea bătrânilor bolnavi, voia să-și ajungă la scop.

— Zoițico, ia caută colo pe fereastră, sub hârtii. Fata se dete jos de pe brațele lui și se duse să caute pe fereastră.

— Aicea, tată-mare?

— Da. Ai găsit o cutie?

— Da, am găsit o cutie de rahat.

— Ad-o încoace. Zoițica o aduse, conu Dinu o deschise cu greutate, făcând să izbucnească o pulbere fină de zahăr și un miros plăcut de vanilie. După aceea scoase o bucată de rahat și o rupse în două întinzând aluatul ca o beltea legată.

— Cască gura. Zoițica căscă o gură cât o șură. Ochii ei se aprinseră de pofta lucrului dulce. Conu Dinu se opri.

— Îmi spui ce s-a întâmplat cu Stoica? Fetița se uită o clipă în ochii bătrânului, apoi închise gura încet, muie capul în pământ și se înroși. Dar bucățica de rahat, ce atârna în aer, birui instinctul moral al fetei. Ea ridică din nou ochii către bătrân și zise încet:

— Îți spui. Însă, în clipa aceasta, conu Dinu își reveni în fire. El lăsă rahatul în gura fetei, o sărută pe păr și îi zise să bea apă din paharul de pe masă.

— Șterge-te la gură frumos, să nu te vadă maică-ta, și du-te de te joacă. Mi-i spune altă dată ce s-a întâmplat, cu Stoica. L-a bătut tată-tău...

Fata se șterse binișor la gură, și, fericită că nu mai era silită să primească schimbul rușinos de dulciuri și de destăinuiri, închise din ochi cu taină și dete din cap:

— Nu l-a bătut... L-a lăsat în noroi, la cârciumă. Era beat mort, și se rezema de hățuri, când înainte, când înapoi, când înainte, când înapoi.

Și, maimuțărind astfel pe Stoica beat, cum se legăna pe capră, se duse să

se joace.

În urma ei, conu Dinu se adânci din nou în gânduri. Stoica era cam bețiv, dar lui îi răsărea în minte cum fusese cu 20 de ani înainte: flăcău voinic, supus la vorba stăpânului, harnic la treabă. I se părea că-l vede, pe el, și pe vataful Taftă, alergând de colo până colo în curtea de la Ciulniței, gata să sară la cel mai mic ordin al lui, al lui conu Dinu, adevăratul și singurul proprietar al moșiei. Cu lipsa de însemnătate cu care se înfățișează prezentul pentru bătrâni, lui Dinu Murguleț, toate actele din urmă ale vieții i se păreau vremelnice și neserioase: măritișul Tincuței, importanța ce o luase Tănase în lume, venirea sa la oraș, prefacerea caracterului fie-sei, trecerea moșiei în stăpânirea lui Scatiu, toate acestea îl nelinișteau și-l supărau. Mai cu seamă moșia. Era cu putință să-l fi înșelat toată lumea, când cu facerea foii de zestre? El dăduse Tincuței o parte din venit, păstrându-și pentru el, în mod expres și solemn, proprietatea și administrarea moșiei.

Și, ca să se încredințeze o dată mai mult că așa grăiau actele, voi să recitească copia contractului dotal, ce era sub perna de la căpătâi, cu alte hârtii vechi. Dete să se scoale și puse un picior în pământ, fără să se gândească, că iarna picioarele îi erau umflate și nu se putea mișca. Durerea îl țintui pe fotoliu. Atunci uită deodată hârtiile și-și aduse aminte de boală. Nimeni nu se îngrijea de el. Trase un scaun de paie ce era alături, își întinse piciorul cel bolnav pe el și, cu mare greutate, își scoase pantoful. După aceea încercă să-și scoată ciorapul, lucru aproape cu neputință pentru dânsul. Gemând, blestemând, întinse mâna pe o măsuță, luă o pereche de foarfece și-l tăie pe de-a-ntregul. Apoi așeză o lumânare pe scaun și începu să se pipăie. Carnea, albă și moale, părea dospită. El apăsa cu degetul peste tot, ca să găsească locul unde-l durea. Dar nu-l durea nicăierea. Atunci de ce era umflat? Poate că-l strângea ciorapul. Încercă astfel să puie piciorul pe pământ, și i se păru că umbla mai ușor. Își aduse aminte de hârtii și întinse mâna sub pernă să le ia. Pe când însă le lua, se gândea mereu la ciorapi: desigur, erau prea strâmți. Asta era adevărata cauză a durerii. Nici nu putea fi altfel: încălțămintea lui de acum, când avea picioarele umflate, era făcută pe măsura de totdeauna. Negreșit. Fiică-sa nu se mai ocupa de el: nimeni nu se mai gândea la dânsul, și el le dăduse tot pe mână, averea lui întreagă!...

În momentul acela, conu Dinu ura pe toată lumea, pe Tincuța deopotrivă cu ceilalți. Furios, se sprijini de pat, de masă, și ajunse până la scrinul cu rufe, pe care îl deschise, îl răscoli, până ce dete de teancul de ciorapi, așezați cu îngrijire și legați cu o panglică de mătase. El nu văzu și nu

pricepu nimic din dragostea cu care erau toate așezate la locul lor, ci smuci teancul de ciorapi și se puse să-i taie cu foarfecele.

După ce stârpi toată încălțămintea din scrin, reveni la loc cum putu, își întinse cu mare greutate piciorul din nou pe scaun, își căută ochelarii, ce-i atârnau totdeauna peste halat în sân și se puse să răscolească actele...

Când intră Tincuța să-și ia noapte bună de la el, îl găsi cu capul ciutură, căzut de pe rezemătoarea fotoliului, cu ochelarii intrați în obraz, răsuflând cu greutate și horcăind cu zgomot, de părea că se îneacă la fiecare înghițitură de aer. De la piciorul gol, la ciorapul căzut jos și tăiat, de la actele răsfoite pe scânduri, la scrinul întredeschis, ea înțelese ce se petrecuse cu bătrânul. O milă nespusă o cuprinse față de trupul acela doborât de suferință și cu sufletul lui necăjit. Îl acoperi pe picior cu un tartan și neîndrăznind să-l deștepte, luă și ea un scaun și șezu lângă el. Însă gemetele, horcăitul, greutatea cu care dormea, îi făceau rău. Se hotărî să-i ridice capul mai sus și să-i ia ochelarii de pe nas. Conu Dinu se deșteptă.

— Ce este? zise el sperios, uitându-se roată împrejur și neînțelegând nimic.

— Nu-i nimic, tată: ai dormit pe scaun cu piciorul gol. Mă tem să nu răcești.

— Am adormit. Dorm rău noaptea.

— Culcă-te de-a binelea. Ia să-ți strâng hârtiile astea și să-ți ajut să te dezbraci. Mâine dimineață vine doctorul...

— Vine?

— Da. Ți-am cumpărat și o duzină de ciorapi noi, de lână moale, largi, cum îți plac dumitale.

La vorba asta, bătrânul își aduse aminte de vandalismul din scrin, și șezând pe marginea patului, începu să plângă. Tincuța se făcu că nu-l vede. El se uită după dânsa cum se mișcă prin odaie, punând cu îndemânare la loc tot ce el răsturnase în drumul lui.

— Va să zică ție tot ți-e milă de mine!

— Doamne, tată, ce vorbă!

— Ia vino-ncoa. Ea se apropie de el și șezu din nou pe scaun.

— Știi ce-am făcut?...

— Ce?

— Am tăiat toți ciorapii din scrin.

— Bine-ai făcut: îți erau strâmți.

— Va să zică nu mă ocărăști?

— Eu să te ocărăsc? !... Da' cu ce drept?...
El se uită în ochii ei și deocamdată nu zise nimic. Apoi intră cu greutate sub plapumă și se întoarse cu fața spre perete. Fiică-sa îl înveli bine peste tot și se așeză pe scaun lângă patul lui. După câteva minute se întoarse către dânsa.
— Am căzut în copilărie, nu-i așa? Ea se uită la dânsul, zâmbindu-i cu bunătate.
— De ce vorbești așa, tată?
— Eu înțeleg toate, toate le înțeleg, parcă aș fi în gândul tău... În loc să mă ții de rău, că am făcut o faptă rea, tu găsești că am făcut bine...
— Ei, Doamne! Apoi nu știu încotro s-o mai dau cu matale.
— Vezi, vezi! Asta-i, am căzut în copilărie.
— Nu, tată dragă, ai făcut cu lucrul dumitale ce ți-a plăcut.
— Așa?... De ce nu spui drept ceea ce gândești?... Nu era mai bine să dăruiești ciorapii la un sărman?
Tincuței i se muiară mâinile, și, neputând să facă altceva, începu să râză:
— Ei, Doamne!... Bine era și așa.
— Vezi? Măgulit că i-a ghicit gândurile și mai ales văzând-o că râde, se îmbună și el, fără măcar să-i treacă prin minte că râsul ei era semn de adâncă descurajare. Închise ochii, mulțumit, pe când Tincuța se uita la el, cu obrajii aprinși, ostenită și singură.

III

De la patru ceasuri, dimineața, Tănase se deștepta și începea să tușească. Răsuna odaia la glasul lui de trâmbiță răgușită, și toate vietățile de primprejur se mișcau. Îl auzea până și conu Dinu din partea cealaltă a caselor, și-i striga prin zid: "Jaba!... Tignafesu!... "

După ce bocăia un ceas, două în pat, se scula să se îmbrace, fără nici o grijă de nevastă-sa, care dormea în patul de alături. Printre picături se și închina: făcea o cruce, tușea, înjura și iar se ruga, cu "Doamne, iartă-mă" la fiecare vorbă urâtă cu care cinstea pe Dumnezeu. Câteodată, opintirile lui seci erau așa de supărătoare că Tincuța sărea din pat să nu-l mai audă.

— Frate, ia ceva, pentru numele cerului, că-ți prăpădești pieptul.

— Te turbur din somn!... Castelana!... A cetit toată noaptea la romane, și dimineața ar vrea să doarmă... Să te culci ca mine la 9 ceasuri, și să te scoli la 4, după treabă. Așa am fost eu deprins la mama mea, și mi-a mers bine.

Tincuța își pierdea răbdarea:

— Se poate, dar eu n-am fost deprinsă așa, la a mea.

— De aia sunteți plini de brânză.

— Ești un mojic, îi zicea Tincuța între dinți și se ducea în odaia fetiței să-și urmeze somnul în pace.

El trecea în cancelarie, unde și focul și lampa erau aprinse de cu noapte, și începea să se plimbe de colo până colo, până feciorul îi aducea ceaiul. Atunci, cu un mănunchi de chei ce atârna o ocă, deschidea casa de fier și scotea o sticlă de rom, o cutie de tutun și un pămătuf de pene. Din sticla cu rom vărsa în paharul cu ceai cât putea să încapă, și apoi o ducea la gură, gâlgâind din fugă, cum făcea și coana Profira când gustărea rachiul oamenilor.

Apoi, pocnind din limbă și scrâșnind din dinți, își alegea o pană să-și curețe țigareta, mișcând din când în când lingurița din pahar. În cele din urmă începea să soarbă cu zgomot din ceai și-și aprindea țigara, din care trăgea fumul cu o poftă nespusă.

De cum se făcea ziuă, primea lume. Cel dintâi ce se înfățișă fu domnul Bănică, sau mai scurt, "don Nică", îngrijitorul de la vie, care nu îndrăznea să intre, și se plimba pe la ușa cu geamuri de la biroul "boierului". Tănase

chemă pe fecior.
— Cine-i afară, Costeo?
— Don Nică, de la vie, boierule.
— Să intre. Toți îngrijitorii săi de pe la moșii erau aleși pe sprânceană: unul mai pehlivan decât altul. Bănică, în oraș, purta căciuliță pe ochi, ștrengar nevoie mare, cu o fișcă vârâtă în carâmbul cizmei din dreapta, cu guler de astrahan la scurtătură; aci, în fața lui Tănase, părea umilit și bleg, stând în picioare lângă ușă și așteptând să-l întrebe, ca să deschidă gura. Scatiu îl știa că nu era cel mai din urmă cu talente de administrație; de aceea ciuli urechile. Îi dete bună dimineața fără a-l privi, întors pe o parte și făcându-se că cetește Monitorul Oficial. După câteva minute își ridică ochelarii de pe nas și se uită la el.
— Ce-i, Bănică?
— Bine, boierule.
— Ce te-aduce?
— Păi, ce să m-aducă; ia, mai venisem după niște parale... Tănase se sculă de pe scaun și începu să se plimbe, ca de obicei, grav și încruntat, ori de câte ori era vorba de bani.
— Parale! iar parale!... Ai primit cam mult anul ăsta, Bănică.
— Am primit, dar ce-am primit e scris. Doar nu le cer pentru mine, că eu, cum dă Dumnezeu.
— Știu, da' n-am. Bănică tăcu și se uită în pământ.
— Cât mă costă pârnojia asta de vie, numai să fie în sufletul lui socru-meu, că el m-a procopsit cu dânsa. De la anul o dau dracului, o arendez, îi fac ce-i fac...
— Arendați-mi-o mie, domnule Tănase.
— Taman! Te-am și găsit bun de plată! Bănică râdea încet, fără să se supere, sceptic în fond, ca unul care știa toate cotiturile vorbei lui Scatiu. După câteva minute adause:
— Veniseră niște oameni de la Gurgueți să ia bani pe muncă.
— Mulți?
— Păi gândesc că tot aș face vro 200 de zile. Măcar de-aș găsi cui să dau, să îmbrac toată via.
— Ce le dai pe zi?
— De pomană, boierule: unu, unu și zece, unu și douăzeci, când în primăvară se urcă la trei și la patru.
Scatiu păru că se gândește. După un minut scoase pumnul de chei și

deschise casa de bani.
— Doar să-ți dau din altă parte. Și, zicând astfel, luă cinci fișicuri de argint dintr-un coș de sârmă, și le puse pe masă. Apoi desfăcu o condică lungă și însemnă cu scriitura lui chinezească: "dați lui Bănică, itidentul
de la vie".
Bănică luă fișicurile, se uită la ele socotind în gând, și apoi rămase privind spre Scatiu.
— Cât îmi dați, boierule?
— Tu nu vezi: 500
— Ba văd, da' sunt cam mulți. Să tot dau peste 200 de zile, că românul simte el că-și vinde mintea pe nimic, dar nare ce-și face capului de sărăcie.
— Da' știi tu cum să-i aduci: vin sărbătorile Crăciunului și oamenii au trebuință de bani.
Bănică mustăcea, uitându-se pe furiș la stăpânu-său.
— Și matale râmâi făr' de parale... Tănase începu să râdă.
— Zău, mă Bănică: am luat banii din altă parte. Aștept pe Nichitachi să i-i dau. Iacătă-l că vine.
În adevăr, o birje, cu două mârțoage de cai și cu un jidan vizitiu, intră din noroiul de pe stradă în curtea pavată cu pietroaie a lui Scatiu. Bănică tot sta la îndoială. Stăpânu-său îi făcu vânt:
— Hai, cară-te.
— Mă rugam să-mi dai și mie niște parale...
— N-am, mă.
— Că vine Crăciunul, și n-am nici de unele..
— Ei, al dracului!...
— Zău, boierule.
— Măăă!... Și jumătate râzând, jumătate supărat, Tănase deschise din nou casa de bani și scoase un pumn de argint, din care
numără 50 de lei, însemnând în catastif "dați lui Bănică itidentul în leafa lui".
— Cară-te odată!
— Cam puțin, boierule.
— Cară-te odată! Bănică, ieșind, se întâlni cu Nichitachi. Acesta îl cunoștea, de la alegeri, unde, beat de dimineață până seară, Bănică era în elementul lui.
— Ce mai faci, Bănică?
— Sărut mâna, coane Iorgule.

— Acasă-i Tănase?
— Poftiți că-i acasă. Pe când Nichitachi intra, Tănase, fără a se uita la el, sări de pe scaun în urma îngrijitorului:
— Mă! să dai banii la oameni din mâna primarului, cu contract, m-ai înțeles?
— Da' lasă, boierule, că doar n-am îmbătrânit de drumul bisericii...
— Că altfel nu mai vezi nici banii, nici munca, zise Tănase, întorcându-se către Nichitachi.
— Păi, dar cum! zise acesta, râzând: ia oaia pielea de pe lup. Tănase râdea cu hohot, în fața celuilalt, care și el râdea. Se priviră un moment ca doi buhai.
— Lesne ți-e ție: ai cumpărat case, ți-ai pus banii la dobândă și chef, neneaco, cu banii băbachii!... Ia șezi. Iei un ceai?
— Păi să iau, dacă-mi dai. Iorgu Nichitachi era ca și Scatiu, deputat, însă de opoziție. În parlament părea că merge cu liberalii, dar bine nu se știa cum vota. În județul lui își păstrase oarecare popularitate, prin neoboseala cu care alerga după trebile alegătorilor. Între el și Scatiu se încheiase un soi de înțelegere tăcută, de a se ajuta unul pe altul spre a se alege sub toate guvernele. Scatiu fiind mai incult, mai bogat și mai fălos, nu se sfia a se declara pe față liberal, conservator sau junimist, după cum bătea vântul. Celalt era mai strâns: îi jucau ochii în cap după toate combinațiile, după toate afacerile, după toate gheșefturile, dar avea pudoarea de a nu le da pe față.

De astă dată venea la Scatiu pentru a-i recomanda pe un jidan, care voia să ia antrepriza zidirii unui spital.

Nervos, spânatec, șiret ca o vulpe, căuta prilejul să intre în vorbă cu îndemânare, fără ca celalt să ghicească interesul ce-l aducea. Se învârtea prin casă de colo până colo, inspectând mobilele, punând mâna pe hârtia de pe ziduri, privind tavanul.
— Mă Tănase, bună treabă ai făcut tu cu casele astea! Om cu noroc.

Pe când el vorbea, intră femeia cu o cutie de lemne, din care așeză binișor câteva pe foc. Nichitachi se întrerupse din vorbă, uitându-se lung la dânsa, fiindcă era curățică și frumușică. Pe la spatele ei, făcea semne de admirare lui Scatiu, învârtind mâna prin aer.
— Ia mai pune lemne, fetică... Pune lemne că nu-i cald la toată lumea ca

la stăpânul dumitale. Lui văd că are cine să-i ție de cald.

— Ci tacă-ți fleoanca, mă Iorgule, zise Tănase podidit de râs, dar vrând să facă pe demnul.

Femeia ieși cu mâna la gură, rușinată de tot. În urmă, cei doi boieri făceau un haz nespus, uitându-se unul la altul, urâți și libidinoși ca doi satiri.

— Bată-te Dumnezeu de caraghios!... zicea Scatiu măgulit de o asemenea bănuială, nici la bătrânețe nu te mai astâmperi, mă?

— Mare șiret mai ești, mă Tănase! Să-ți spun drept, bine le alegi. Ce zice cucoana de așa marfă?

— Taci, bre, din gură, că te-o auzi cineva.

— Lasă că te lucrez eu în ochii d-ei... Da' îmi dai ceaiul ăla, ori ba?

Scatiu sună ce sună, apoi se sculă el însuși să vadă de ceai. Când se întoarse, Nichitachi îl luă de la ușă:

— Ia ascultă Tănase, am venit la tine cu două trebi: una mă privește pe mine, alta te privește pe tine.

— S-auzim.

— Am, bre, pe afurisitul ăla de jidan cu spitalu, care mi-a pus în spinare toate neamurile...

Scatiu se uita în jos. El știa că evreul era bogat și că Nichitachi nu umbla degeaba pentru el.

— Iese ceva, Iorgule?

— Ce să iasă, bre?... Alergătură și alta nimic.

— Să fii tu al dracului?

— Zău așa, Tănase! Fă-mi treaba asta, și am și eu pentru tine...

— Să vedem.

— Îmi făgăduiești?... N-ai decât să scrii băiatului, lui Comăneșteanu, s-aprobe licitația...

— Bine, să vedem.

— Ba nicidecum: trebuie să-mi făgăduiești.

— Bine, frate...

— Când scrii?

— Nu scriu, vorbesc eu, când m-oi duce la București.

— Așa vezi. Acuma pentru tine. Asta-i locmà mare; tânărul Comăneșteanu s-a pus pe trai și are nevoie de bani.

— Mihai? întrebă Tănase, neputându-și ascunde mirarea și bucuria.

— Nu știu bine de se cheamă Mihai... Cumnatul lui Damian.

— Da, da.
— El. A venit ieri la mine Isidor zaraful; are în mână o poliță iscălită în alb.
— Taci, frate!
— Zău așa. Caută vreo 15 mii de lei cu dobândă după om.
Bufniră amândoi în râs, uitându-se unul la altul.
— Eu i-aș fi dat numaidecât: vindeam niște hârtii și făceam suma. Da' m-am gândit la tine, zise Nichitachi, clipind din ochii lui șireți; tu ai mult interes prin partea locului: ai moșia ta, ai luat și pe-a lui socru-tău, și poate intri și-n a Comăneștenilor.
Tănase se gândea, fără a mai asculta pe celălalt. El vedea deodată ce câmp larg de exploatare pentru el și de umilință pentru nevastă-sa i se deschidea, dacă ar fi avut în mână polița lui Mihai. Cu toate astea însă un rest de inexplicabilă rușine îl împiedică de a primi numaidecât târgul. Chipul senin al Sașei, care întotdeauna îi insuflase respect și admirare, îi răsărea în minte. Un moment avu pornirea de a spune că nu primește, dar, samsarul biruind în el licărirea de omenie ce-i insuflase amintirea Sașei, zise:
— Spune jidanului să vie la mine. În clipa când el se gândi, Nichitachi îl străbătea din ochi, neputând să-și explice înțelesul acestei tăceri.
— Credeam că ai înnebunit, zise el tare.
— De ce?
— Să stai tu la-ndoială când îți cade așa locmà în mână!
Tănase se sculă în picioare, pocnind mâinile una într-alta și învârtindu-se de colo până colo.
— Cum se poate, domnule!... Nu-i ajunge cât are, păcătosu! Auzi dumneata, poliță la jidani, cu iscălitura în alb, un om cu așa avere!... Ptiu, rușinea dracului!
— Are avere frumoasă?
— Cum să n-aibă, domnule! Au Comăneștii, care-i cât o țară-ntreagă, au case în București, au o moșie la Teleorman, are Sulița, la munte, care-i numai a lui, rămasă de la unchiul său, colonelul.
— Cu atât mai bine, zise Nichitachi: poți să-i dai 15 și să pui în poliță 30.
Dar Scatiu nu se liniștea. Pe lângă instinctele lui negustorești și ura omului care a muncit și a adunat împotriva celui ce risipește, un sentiment ciudat de demnitate, ce-și avea obârșia în fața lui, îl făcea să-i pară rău de-a binelea de împrumutul lui Mihai. Legătura de rudenie cu conu Dinu și

indirect cu Comăneștenii, pe care, ca toți parveniții, o disprețuia față de nevastă-sa, îl măgulea în fundul inimii și o trâmbița pe toate drumurile: o familie mare, cu nume istoric, fără pată, impunea fiului de vătaf, și la umbra ei i se părea că crește propria lui umbră.

Cum risipește, domnule, banii?

— Ei, asta-i! Tinerețe nu-i? Aud că are o franțuzoaică de la Paris care-l toacă.

— Așa!...

— Da. Scatiu se mai învârti prin odaie, neliniștit, și sfârși prin a spune lui Nichitachi să-i trimită a doua zi pe Isidor zaraful.

Nichitachi se sculă să plece.

— Nu mă uiți, Tănase, cu spitalul?...

— Bine, frate; o vorbă are omul.

IV

De îndată ce ieși deputatul din opoziție, Tănase chemă pe fecior și-l întrebă de Bănică:

— A plecat ori e aici?

— Ba e aici, boierule; îmbucă ceva.

— Zi-i să vie la mine. După câteva minute, îngrijitorul era din nou înaintea stăpânului său.

— Ia ascultă, Bănică, cunoști pe Haim, jidanul, din strada mare?

— Ăla de la Cavalerul de modă?

— Ce cavaler de modă, mă prostule!

— Ăla de umblă după spital, boierule.

— Ăla. Ce are a face cu Cavalerul de modă?

— Păi nu ține tot el și prăvălia de galanterii!...

— Așa?...

— Păi dar cum: și prăvălia de galanterii, și acsizele și jugăritu...

— Să te duci numaidecât la el să-i spui să vie la mine, astăzi, neapărat, m-ai înțeles?

— Prea bine.

— Să-i vorbești la o parte, mă...

— Da' lasă, boierule...

— Haide, pleacă. Bănică ieși. În urma lui, Tănase prinse a gândi din nou la Mihai. Bucuria de a împărtăși Tincuței, el cel dintâi, întâmplări extraordinare, pe care le istorisea în felul lui, cu"mă-nțelegi? aud? ", de astă dată era fără margini; avea în sfârșit, cu ce s-o umilească și despre partea lui "neni-su Matei". Sări de pe scaun și se duse la nevastă-sa.

Tincuța se îmbrăca cu ușa încuiată. El dete buzna să intre, dar, găsind ușa încuiată, se opri. Ori de câte ori se lovea de câte un fapt, foarte firesc pentru lumea cealaltă, dar cu care el nu era deprins, devenea bănuitor. Ce putea să facă Tincuța, cu ușa încuiată? Să lăcătuiască ușa numai ca să se îmbrace, nu-i părea lucru curat; el se îmbrăca parcă ar fi fost în mijlocul câmpului, cu toate odăile vraiște, punându-și pantalonii în anticameră, surtucul în salon, după cum i se potrivea.

Bătu la ușă tare. Tincuța se pieptăna.

— Cine-i? întrebă ea, supărată de modul cum bătea.

— Eu sunt. Nu te supăra, domnițo. Dânsa, fără a mai răspunde, se duse să-i deschidă. El intră încet, deschizând ușa mare, solemn și prost ca un car gol.

— Vă faceți frezurile?

— Nu mai vorbi prostii. Ce vrei? Când erau în patru ochi, Tincuța i le tăia scurt. El, văzând că nu i se prinde ironia și nefiind nimeni de față să-i asculte spiritul, se domoli.

— Ia ascultă, nevastă: nu știi una, lată detot...

— Ce este?

— E lată... Dânsa nu mai zise nimica, cunoscându-i firea sucită, ci-l lăsă să spuie de bun placul lui.

— A fost Nichitachi pe la mine... și mi-a spus una de n-o s-o crezi...

Dânsa tăcea.

— Asculți ori ba?

— De cu noapte a luat-o. El se trânti pe un scaun supărat:

— Tai cheful omului, când îi e lumea mai dragă...

— Și ce ți-a spus Nichitachi?

— Închipuiește-ți, dragă, că Mihai e plin de datorii... La numele lui Mihai, Tincuța se uită prin oglindă la bărbatu-său. Fără voia ei, simți că i se bate inima, ca unuia ce așteaptă o nenorocire și vede venind împărțitorul cu depeșa. Căută să se stăpânească și se întoarse spre el cu mirare:

— Mihai!...

— Da, Mihai al dumitale. Ea încercă să zâmbească dând din cap.

— Al meu!...

— Da, Mihai. E plin de datorii: a luat bani de la toți jidanii din București, pe ipotecă, pe amanet, cu gir, fără gir, cum a putut. Acum umblă pe la ovreiașii de la noi: Isidor zaraful are o poliță a lui, iscălită în alb. Caută 15 mii de lei și e gata să se oblige pentru 40, ca să-și ție madama de la Paris.

Tincuța, ascultându-l, se făcuse albă ca hârtia.

Din nenorocire, se isprăvise de pieptănat. Luă cutia cu pudră și se albi și mai tare.

— Zor, zor, dă-i cu făină pe obraz!... Ea se întoarse spre el, binișor, scoase batista și se șterse pe ochi.

— Ce vrea să zică "o poliță iscălită în alb"?

— O poliță iscălită în alb? Nu știi atâta lucru?

— Nu.

— O poliță știi ce înseamnă?
— Da, cam vag.
— Măăă! proastă femeie am. Dacă s-ar întâmpla să mor eu, dragă, pe tine te mănâncă toți din toate părțile. Vino încoace...
Și fericit că-i putea arăta superioritatea lui în ceva, o luă de mână și o trecu prin mai multe camere până la birou, unde deschise casa de fier, scoase un portofoliu lung și îngust, cu o mulțime de despărțituri, și-i întinse pe masă mai multe foi de polițe, unele iscălite și umplute, altele neiscălite.
— Asta se cheamă poliță. Cel ce ia bani cu împrumut se obligă prin foaia asta a-i plăti la cutare dată, și scrie aici suma primită și aici data sau scadența, iar dedesubt iscălește, precum vezi în astelalte.
Tincuța descoperi spre marea ei uimire, că mai toată lumea din oraș datora bani lui bărbatu-său. El urmă:
— O poliță iscălită în alb vrea să zică o foaie de astea, în care un găgăuță ca d-l Mihai își iscălește numele fără să puie suma ce a primit. Cine iscălește asemenea polițe, mai bine să-șilege o piatră de gât și să se dea pe gârlă. Ai priceput?
— Da. El închise la loc casa de fier și trecură din nou la Tincuța. Tănase se așeză pe un scaun, gândindu-se. Ea îl observă cu coada ochiului.
— Nu știu ce dracu să fac, zise el nehotărât.
— Cu ce?
— Cu polița fleacului ăsta de Mihai. Ea se întoarse repede către dânsul:
— Cu ce?
— Cu polița lui Mihai.
— E în mâinile tale?
— Ba nu, dar n-am decât să zic jidanului să mi-o aducă. Tot stau și mă gândesc ce să fac: s-o las, intră pe mâna vreunui cămătar, care și dă 15 mii de lei și pune în poliță 40. Da' tot mai bine s-o iau: îl scap de camătă... și-l am la mână.
Tincuța, în vreme cât el vorbea, se uită la dânsul cu ochii pe jumătate închiși, cu gura pornită pe un surâs amar și batjocoritor, cu o infinită expresie de dispreț, gata să-i zică un cuvânt teribil. El nu vedea nimic.
— Tu ce zici? Ea se stăpâni cât ce putu.
— Eu zic să n-o iai.
— Vezi bine: dumitale nu-ți convine să știi că am la mână pe unul de-al lui "neni-tu Matei".
— De ce vorbești așa, Tănase?... Tu singur zici că n-ai vrea să superi pe

Sașa...

— Am zis așa ca să fie vorbă...

— Foarte rău dacă ai zis numai așa.

— Parcă am uscat rufele pe o frânghie cu dumneaei!...

— Ce urât vorbești!...

— Se poate; așa știu eu să vorbesc, și-mi merge bine. D-voastră, care vorbiți frumos, vă mâncați averile ca păcătoșii.

— Te rog, Tănase: gândește-te că șade rușine să afle lumea că faci camătă.

— Da' ce se potrivește!... Obrazul cel subțire al cucoanei se roșește... Ia mai dă-i cu făină, că-ți trece...

Ea, în adevăr, se făcuse roșie și se uita la dânsul cu ochii aprinși.

— Ia ascultă, Tănase, nu mai vorbi așa, că mă faci să te urăsc... Gândește-te ce lucru dezgustător e pentru mine să afle Sașa că noi am dat bani fratelui ei, bani cu camătă!

— Am înțeles... zise el, vrând să se scoale și să iasă. Tincuța sări la ușe și o încuie. Râdea și tremura.

— Nu te las, până ce nu-mi vei făgădui... El se scutură o dată și o azvârli cât colo de la ușă.

— Ia fugi, femeie, și nu te amesteca unde nu-ți fierbe oala!...

Apoi ieși repede și trânti ușa cu zgomot. Ea se lovi de scaun și rămase alături, grămadă.

— Mizerabil!... Mi-ze-ra-bil! strigă ea, scrâșnind din dinți și plângând.

Rămase acolo câteva minute, ținându-și degetul la care se lovise, cu mâna cealaltă. După aceea se sculă, luă o batistă depe masă și-și șterse ochii. Apoi rămase în mijlocul odăii, gândindu-se. Ce era de făcut? Numele bancherului evreu îi răsări în minte: Isidor! I se părea un nume groaznic, de jidan cu mâinile lungi și hrăpitoare. Îl vedea în fața lui bărbatu-său, târguind polița lui Mihai. Și ea știa toate astea, și nu era în stare să facă nimic. Nimic! Se putea să nu facă nimic?... ce să facă?

Îi veni în minte să-i scrie Sașei. Și numaidecât se îndreptă spre salonul ei, că caute hârtie și cerneală. Însă, după câțiva pași, se opri, gândindu-se la scandalul ce ar fi produs scrisoarea ei. Cum ar fi judecat-o Mihai? Se întoarse înapoi și se văzu în oglindă, cu ochii roșii, cu pudra mototolită pe obraz: era urâtă. Urâtă!... Îmbătrânea înainte de vreme, își rodea sufletul

alături de mizerabilul ce o chinuia făr' de milă, pe dânsa și pe tată-său. Îi veni să plângă din nou, și șezu pe același scaun pe care o aruncase cu un minut mai înainte, ducându-și batista la ochi, fără nici o putere...

După câtva timp se sculă. Își aduse aminte că era urâtă cu pudra pe obraz, pe care nu o pusese decât ca să-și ascundă paliditatea, și se spălă, își muie chipul în apă și se răcori.

După aceasta deschise o fereastră, ce da spre grădina tristă și se uită pe gânduri în mijlocul zării: nimic.

Cu toate astea, aerul rece păru a-i da oarecare energie. O idee îndrăzneață îi trecu prin minte: să se ducă în persoană la jidan, înainte ca acesta să dea polița lui Tănase. Dar cine era Isidor zaraful? unde ședea? Nu se gândea la nimic. Zise să-i puie caii, se îmbrăcă și peste un sfert de ceas era în trăsură. Spuse vizitiului s-o ducă la magazinul obicinuit " să cumpere niște ciorapi pentru boierul cel "bătrân"; simțea astfel nevoie să explice pentru ce se ducea în târg.

În poartă se întâlni cu Bănică, care aducea pe Haim evreul, ca un jandarm. Mulțumi pentru închinăciunea lor, fără a-i vedea. Însă, după un moment, barba evreului îi răsări în minte fără nici o cauză. Începu să bănuiască: dar dacă o fi Isidor zaraful? Și cu cât se gândea, cu atâta se întărea mai mult în ideea că era el. Ba chiar i se păru că mâna cu care Haim își scoase pălăria era lungă și hrăpitoare ca mâna închipuită a bancherului. Se mișcă să oprească pe vizitiu, dar se simți jenată ca și cum acesta ar fi înțeles ce se petrecea într-însa. Totuși îl opri:

— Întoarce, am uitat ceva. Alături de biroul lui Scatiu era o cameră goală plină cu dulapuri. Tincuța își lăsă pălăria ce avea în cap și, sub cuvânt de a-și scoate căciulița de iarnă dintr-o cutie, intră singură în odaia de garderobă.

În dreptul ușii ce da în birou, sta un dulap. Ea își lipi urechea de ușă și ascultă.

Haim de-abia intrase. Vorbeau de lucruri fără înțeles, de comerț, de daraveri, pe care Tincuța le pricepea numai pe jumătate. În cele din urmă auzi pe Tănase zicând evreului:

— Te-am chemat, domnule Haim, ca să te întreb dacă ții mult la antrepriza spitalului... fiindcă au venit mai multe persoane să mă roage să stărui la București pentru publicarea unei noi licitații.

— Mai multe pursoane!... Ha?...

— Da, mai multe persoane. Jidanul bolborosea o limbă ca vai de ea, cu "iu! vei! pursoane! "; Scatiu urmă indiferent:

— Țineam să știu dacă ai vreun interes...
— Iu am interes, mă rog, cum să n-am...
— Ce sumă se cheltuiește cu clădirea?...
— O sută zece mii, mă rog.
— Și dumneata ce ofertă ai făcut?
— Iu?...
— Da; cât ai lăsat sub deviz?
— Iu ai lăsat 3 la sută sub duviz.
— Trei la sută? Minunată afacere!... Nu mai erau alți concurenți?
— Mai erau, mă rog, da iu am mulțumit pe dumnealor cu dispighibeala
*
— Așa?... Apoi uite că vin alții și cer să nu se aprobe oferta dumitale.
— Oferta!...
— Da, oferta. Evreul părea a se gândi, fiindcă Tincuța nu-l mai auzea. Apoi iar o luă:
— Și iu vii să rog pe dumneavoastră să faceți atâta bunătate de stăruiți să se aprobe.
— O să-mi vie cam greu: trebuie alergătură, pierdere de vreme...
— Eu înțeleg, mă rog: unu la sută pentru cine aduce contractul iscălit... și încă unu pentru cine stăruiește să se primească zidirea când este gata.
— Ia ascultă, domnule Haim, dai două mii de lei să-ți aduc contractul la mână?...
— Zău, domnu Sotirescu, este mult... Așa să n-am parte eu de cuptii a meu, dacă nu este prea mult...
Și astfel îi ascultă câteva minute încă, ciorovăindu-se ca țiganii, unul mai dând o sută, altul mai lăsând una, până ce căzură la învoială.
Dezgustată de bărbatu-său și mai mult, de era cu putință, dar fericită că evreul acesta se chema Haim iar nu Isidor, Tincuța ieși din nou în trăsură.
În magazinul în care intră să cumpere ciorapi lui conu Dinu se ținu bine, vorbi liniștit și, la ieșire, întrebă foarte firesc de adresa lui Isidor. Se mira ea însăși de atâta îndrăzneală. Băieții din prăvălie săriră s-o însoțească până la bancher, fiindcă era la doi pași. Ea mulțumi și se duse singură.
Comptuarul d-lui Isidor era instalat într-o boltă veche, despărțit cu zăbrele de lemn în trei părți: într-una, un jidănaș cu pistrui, cu părul roșcat, cu urechile blegi, murdar, aduna la coloane de cifre; într-alta un bătrân cu barba albă, cu un crâmpei de țigară de foi, care-i ardea mustățile, număra niște gologani și-i punea în fișicuri; în a treia despărțitură nu era nimeni. Pe

jos noroi ca în stradă; în aer miros rău.
Tincuța întrebă de d. Isidor. Jidanul cel mititel chemă pe cel bătrân.
— Ce poftiți, mă rog?
— Aș vrea să vorbesc cu d-l Isidor bancherul: eu sunt doamna Sotirescu.
Evreul se dete numaidecât la o parte, deschizându-i portița de lemn, și o rugă să intre într-o cameră din fund:
— Poftiți, mă rog, aista este fiul meu, eu sunt părintele lui.
Tincuța se găsi în fața unui om tânăr, care, ca și ceilalți, făcea la socoteli. El o rugă să șadă, și ieși să vorbească cu tatăl său. După câteva minute se întoarse foarte respectuos. Nu semăna deloc cu cel închipuit, nu avea mâinile lungi, nici aerul hrăpitor, ci părea serios, era miop și stângaci.
— Cu ce vă pot servi, mă rog? Tincuța se simțea cu sufletul la gură, ca la pension, când venea profesorul de la stat să pună întrebări. Zâmbea și se uita la bancher fără să-l vază.
— Aș vrea să vă fac o rugăminte... Eu sunt doamna Sotirescu, rudă cu d-l Comăneșteanu...
— Da? !
— Aveți o poliță a sa neiscălită...
— Neiscălită?...
— Nu. Vream să zic iscălită în alb... Greșeala aceasta o făcu să se roșească și mai tare.
— Mă întrebi un lucru la care meseria noastră ne împiedică a răspunde. Cu toate astea, fiindcă sunteți rudă cu d-l Comăneșteanu, socot că pot să vă spun că așa este: avem o poliță a d-sale, iscălită în alb, și suntem autorizați de corespondentul nostru din București s-o negociem pentru 15 mii de lei. Noi n-am voit s-o luăm pe socoteala noastră fiindcă nu avansăm bani decât numai la comercianți și pe termen scurt.
El păru a se gândi. Apoi adause:
— Mă mir însă că d-l Comăneșteanu caută bani în orașul nostru, mic și fără capitaluri, când ar putea să găsească așa de ușor la București.
Tăcu și păru a se gândi din nou. Tincuța, încetul cu încetul, se liniști. El iar urmă:
— Afară numai dacă n-o fi vrut să nu-l afle familia...
— Da, dar iată că noi tot am aflat. Bancherul înălță din umeri, ca și cum ar fi avut nevoie să se dezvinovățească:
— Ce să fac!... Eu bani n-am: trebuia să-i caut la cineva. Aici în oraș, afară de boierul d-voastre și alți doi-trei, toți sunt datori...

— Da?

— Da. Averi sunt, dar lumea s-a învățat rău: un an face bucate bune, le vinde și le mănâncă; la anul nu se face nimic, sau grâul n-are căutare și intră în datorii... Sunt puțini boieri la noi cuminți, cum este al d-voastră... Așa că eu, neputând să merg la dumnealui după bani, am mers la d-l Nichitachi.

— Și la altcineva n-ați mai fost?...

— La nimeni, pe cinste.

— Atunci vă rog să trimiteți polița înapoi... Se poate? Dânsul se gândea, uitându-se în pământ:

— Se poate... dar pierdem comisionul.

— Eu nu înțeleg mult din asemenea afaceri, zise Tincuța însuflețită, dar vă rog, dacă se poate să restituiți polița, restituiți-o, și mă veți îndatora foarte mult... La orice nevoie, voi fi gata să vă servesc pe lângă bărbatu-meu...

Evreul cel tânăr ieși să se înțeleagă cu cel bătrân, și Tincuța îi aizi în cealaltă odaie. După câteva minute intrară amândoi. Bătrânul, cu un aer mai de cămătar și mai umilit, se înduioșă în fața Tincuței și-i făgădui să trimită polița înapoi, dar o rugă numaidecât să stăruie pe lângă bărbatu-său ca să facă totul să nu se aprobe licitația spitalului. Intră în detaliuri de prețuri, invocă interesul orașului, pleda ca un avocat, acuzând pe Haim că era un "jidan impisibil". Tincuța se uita la el, gândindu-se în ce straniu mod se încurcă ițele intereselor, cum intră cineva din senin în intrigi, cum începe să mintă și să se prefacă, fără nici un gând. Îi rugă s-o ierte(aducându-și aminte de cele ce auzise din colțul dulapului) că de astă singură dată nu putea să le fie de nici un folos, deoarece apucase și făgăduise altora... și astfel avu aerul în fața lor căse amestecă în treburile bărbatului său, ea, care niciodată nu se gândise la astfel de lucruri.

Bătrânul se uită lung la celălalt, și după aceea făgădui Tincuței că înapoiază polița. Ea surprinse cu mirare o expresie de nespusă tinerețe în ochii evreului bătrân când privea spre fiu-său.

— Aista nu cuptiul de jidan, zise el, bătându-l pe umăr. Dacă nu ar semăna la mine, aș zice că nu este al meu... Dar are inima de la mamă-sa, Dumnezeu s-o ierte.

Și bătrânul luă, cu mâinile lui, galbene de țigară, mâna Tincuței, și-i istorisi până la ușă cât era de bună răposata"soție a meu"; cum trimise pe tânăr să facă școala de comerț din București, ca să devie bun "rumun", și așa mai departe.

Tincuța ieși mișcată de vorbele evreului, și se urcă în trăsură, ușoară, fericită, deplin încredințată că scăpase pe Mihai de la mare pericol.

V

Tincuța iubea pe Mihai de mult. După ce el plecase în străinătate, ea îi scrisese la început, cum se învoiseră la cea din urmă plimbare în luntre, fără teamă și fără înconjur. Dar după prima venire a lui Mihai în vacanțe, cei doi copii, ce se despărțiseră jumătate plângând, jumătate râzând, se regăsiră schimbați. Fiecare se miră de prefacerea ce luase celălalt: lui începuse să-i crească mustățile, să i se accentueze liniile, să i se îngroașe vocea; ei i se micșorase talia, i se umpluse pieptul, își schimbase pieptănătura. Tincuța găsea că Mihai își păstrase prea mult din grația de adolescent crescut între femei, ce o avea la plecare; el, de asemenea, că Tincuța devenise de o sensibilitate supărătoare, era distrată, plină de amor propriu.

În adevăr, fata trecuse prin criza prin care trec toate semenele sale, când, între 16 și 20 de ani, încep a fi luate în băgare de seamă, mai cu seamă dacă sunt frumoase și au zestre. I se împlineau toate dorințele, i se deschideau ușile, i se arăta lumea pe latura petrecerilor. Fusese la București, cu Sașa, mersese la teatru, la două-trei baluri; plăcuse tinerilor; jucase până noaptea târziu, îmbătată de farmecul valsurilor; gustase, în fine, din amăgitoarea fericire a tuturor fetelor tinere, și adusese în liniștea ei de acasă umbra nehotărâtă a unei vieți nouă.

Iar acasă întâlnea aceleași chipuri: pe subprefect, doi-trei prieteni bătrâni, pe Tănase Sotirescu, poreclit Scatiu, și atâta tot. Astfel că, negăsind în nici unul asemănarea cu aceea ce începuse să viseze, își făurea o lume primejdioasă de iluzii; citea cu nesațiu romane fantastice, din care sărea pagini întregi de descrieri, fiindcă numai amorul o interesa. O închipuire de sine nesănătoasă lua locul naivității de până aici, ceea ce făcea să găsească pe ai săi și casa lor plicticoasă. Era viața, care-și cerea drepturile sale. Coana Sofița, la fiecare nemulțumire a fetei, revenea cu aceeași vorbă:

— Mărită-te. Du-te la casa ta, și fă cum îți place. Ea ținea mai mult ca oricând să dea pe fiică-sa lui Scatiu. Vechea ei teamă de moarte o îndemna să închidă ochii asupra cusururilor ginerelui: "e cam bătrâior; da' e om de ispravă, harnic, bogat, — ce mai vrei? " Conu Dinu înălța din umeri, dar mărturisirea ce i-o făcuse nevastă-sa, că-i era frică de moarte, că nu se simțea bine, îl impresionase. Scatiu, scos mereu înainte de coana Sofița, azi

cu daruri, mâine cu o nouă cumpărătură de moșie, începuse să fie tolerat.

În sufletul fetei, dorința de a trăi de sine, de a fi stăpână în casa sa, de a vedea și primi lume, se amesteca în mod nehotărât cu chipuri noi din București, cu chipul lui Scatiu, cu viața la oraș. Calitățile solide ale firii sale păreau deocamdată că sunt puse deoparte, şi numai frivolitatea vârstei plutea la suprafață. Imaginea lui Mihai îi turbura câteodată planurile, însă era imaginea unui copil, pe când ea era acum fată de măritat.

Când auzi că băiatul se întoarse din străinătate, avu câteva bătăi de inimă și mai cu seamă o nespusă curiozitate de a vedea cum era acum Mihai. Iar când îl văzu, devenit aproape om, cu vocea puternică, cu mustața înfiripată de-a binele, și totuși zicând Saşei ca mai-nainte "maman", cu grație și măsură în toate, dânsa se simți oarecum umilită. El de asemeni o găsi schimbată, cam pretențioasă, gata să se supere la fiecare glumă, și numai după ce Sașa îi spuse despre planurile de măritiș ce se făceau pe socoteala Tincuței, înțelese, în parte, noua ei fire și tăcu.

Astfel iarna, după întâia venire a lui Mihai, fata se mărita după Scatiu.

De la cea dintâi zi până în momentul când o întâlnim ieșind de la zaraf, viața Tincuței fu o luptă neîntreruptă cu necazurile.

La un an după căsătorie i se născu fata, la doi ani muri mamă-sa, mai pe urmă conu Dinu căzu la pat, — iar în tot lungul vremii acesteia, lupta zilnică cu mojiciile lui bărbatu-său și cu răutatea soacră-sei. Negreșit toate iluziile lunatece din înaintea căsătoriei se împrăștiară ca norii la vânt. Le luă locul o viață de provincie, placidă,monotonă, cu scene dezgustătoare de-ale coanei Profire, cu satisfacții de amor propriu rău alese, precum rochii bogate ca să n-o mai întreacă alta, chefuri și chiolhanuri când venea vremea alegerilor, iar restul timpului economii supărătoare. Falǎ în toate, casă mare, două pianuri, reviste străine, seră cu flori etc. , dar interdicție pe toată linia de a se folosi cineva de ele. Mai cu seamă a cânta la piano și a ceti, sau a învăța limbi străine și a le vorbi erau pentru Scatiu lucruri nesuferite.

Astfel, de la început chiar, calitățile statornice ale Tincuței, care fuseseră întunecate un moment de nebunia trecătoare a vârstei, îi fură de mare folos, ca să poată răbda viața mai departe.

După alți doi ani, revăzu pe Mihai, jenată, tremurătoare, vorbind puțin, de teamă să nu-i pară provincială. El era sufletește același. Soră-sa îi spusese de traiul Tincuței, și el căuta s-o mângâie, tihnit, limpede la minte, fără nici o amintire de altădată, dând lui Scatiu o importanță serioasă. Trecură astfel la țară două luni, care părură Tincuței fermecătoare. Mihai

plecă din nou, pentru a-și termina învățăturile.

După a doua lui plecare, Tincuța rămase singură, atât de singură și de nefericită cum nu se simțise niciodată. Viața ei cu bărbatu-său îi părea o monstruozitate. Îl privea dusă pe gânduri, încremenită, cum ai privi o prăpastie adâncă în care a căzut cineva. Din norocire, Scatiu se alese deputat și se duse la București, de unde nu venea decât la o săptămână ori două. În lipsa lui, dânsa trecea nopțile albe, cetind tot ce-i cădea în mână, rămânând ceasuri întregi cu cartea căzută pe pat și cu ochii țintă pe un punct din aer. Cel mai mic lucru o făcea să plângă. Când adormea, somnul îi era plin de visuri. Visa totdeauna pe Mihai, în fel de fel de împrejurări, că zbura, că murea, că se plimba cu dânsa la Paris, cum vorbiseră în luntre, că-l rănea cineva — și se deștepta tremurând, înfiorată toată ca de friguri. După ce se liniștea, întorcea perna pe partea cealaltă, își ridica părul moale de pe frunte și se gândea la dânsul. Îl iubea? Acesta era amorul? Ea nu știa. Simțea numai că ochii ei îl caută prin întuneric, prin lumină, aproape sau departe, peste tot, și că o neînfrântă dorință dea-l strânge la piept ca pe un copil, de a-l încălzi, de a-i face bine, ca o rândunică unui pui, îi frământa toată firea. Sașa, care îi fusese totdeauna simpatică, îi era acum dragă. Se uita la dânsa lung, fiindcă în privirea ei adâncă găsea aduceri aminte de dânsul; o oprea câteodată din râs și-i zicea încet: "ia mai râzi, e așa de frumos! "... ceea ce făcea pe Sașa să râză și mai tare.

Dar Sașa se ducea la București, iar ea trebuia să vină acasă. Petrecu o iarnă pustie, fără o mângâiere de la nimeni. Tănase începea să dea în pârtia politicei, și o înnebunea cu gogomănii prinse ici și colo prin coridoarele Camerei. Soacră-sa o revolta prin simpla ei ființă, buhavă și trivială. Nimeni n-o înțelegea.

Și era un noroc că n-o înțelegea nimeni, fiindcă numaidecât ar fi ghicit secretul ce cu atâta dragoste îl ascundea în suflet.

După câteva luni de la a doua plecare a lui Mihai, se deprinse cu această nouă formă de trai. Nu mai dormea și slăbea, dar era mulțumită: viața ei avea un țel, inima ei bătea fiindcă bătea inima lui.

Când în toamna anului viitor se întoarse Mihai definitiv, ea îl aștepta la țară, cu toți ceilalți, liniștită, dusă pe gânduri în zarea în care călătoreau cocorii. Numai Matei părea a bănui ceva, dar cu firea lui bună nu îndrăznea să ridice capătul vălului ce acoperea toate. Odată, pe când ședeau amândoi în cerdacul de la Comănești, Tincuța, dusă cu ochii în gânduri,

— Matei se uită lung la dânsa, îi mișcă binișor o viță de păr de pe tâmple

și, atingându-i fruntea cu degetul, îi zise:

— Ce se petrece aici? Ea îl privi zâmbind:

— Cine știe!... În sfârșit, Mihai sosi. Erau din nou cu toții la gară, ca la întoarcerea din străinătate a lui Matei. Dar, desigur, nici atunci și nici acum nu palpitase o inimă mai nerăbdătoare în pieptul cuiva cum palpita inima Tincuței. Când îl văzu coborându-se din vagon, se strânse de brațul Victoriei cu putere, iar când fata se repezi să îmbrățișeze pe frate-său, ea se retrase cu un pas înapoi. Întinse mâna lui Mihai zâmbind, dar cu ochii înotând în lacrămi, pe care însă într-o clipă bucuria și căldura lăuntrică le absorbi.

Petrecură toamna văzându-se aproape în toate zilele. Tincuța era fericită; îl știa aproape de dânsa și nu dorea mai mult. Nimeni nu ghicea starea sufletului ei. Sașa cunoștea

nevoile Tincuței, în viața cu Scatiu, și-i respecta tăcerea. O vedea de câtva timp mai slabă, dar i se părea și mai senină. Se deprinde omul cu toate în lume când are voință și demnitate, gândea Sașa.

O singură dată se simți Tincuța în primejdie. Venise spre seară la Comănești și nu găsise pe nimeni: Sașa și fetele erau la plimbare pe jos. Ea sta în cerdac, singură. Își scoase pălăria și se uita în apusul soarelui, când văzu pe Mihai intrând pe poartă, călare. El veni drept la dânsa, mirat de tăcerea ei, și o rugă să se ducă împreună după fete. Ea nu prea vrea. Găsea că era cam târziu. Se uită la el, zâmbind. Mihai îi luă pălăria de pe masă și i-o puse în cap, cu grije și temere să nu-i strice pieptănătura. Ea se sculă încet, coborî scările și porni alături de el, tăcută. Dânsul vorbea repede, istorisea glume, căuta s-o înveselească și să îndepărteze jena ce o stăpânea. Turică le sări în drum să le spună încotro apucase fetele. Vreo câteva radicale de-ale lui fură binevenite. Mihai făcu haz.

— Toate se schimbă în lumea asta, numai Turică nu. După aceea tăcu și el, mergând domol lângă Tincuța. Se păru că vremea din urmă îl prinde și pe dânsul, cu melancolia celor ce au fost și nu mai sunt. Dar își reveni în sine numaidecât. Se întoarse către dânsa râzând:

— Ce teribili suntem!... Ia să grăbim pasul... Și luă mâna Tincuței, o trecu sub brațul lui și începu să meargă mai repede.

— Minunată vreme! Dacă ar ține așa mai mult, să nu fim siliți să plecăm curând la București!

Ea tăcea. Ieșiseră din sat și se îndreptau spre heleșteu. Mihai se opri deodată.

— D-ta nu zici nici o vorbă. Poate că nu voiai să vii la plimbare... Să ne întoarcem.

— Să ne întoarcem, zise ea, ridicând ochii spre el. Aș fi dorit să mergem spre malurile heleșteului, însă cred că e târziu.

Și, însuflețindu-se, îl sili să se întoarcă, dar se rezemă cu încredere de el. Soarele apusese de tot. Amurgul punea un fond de argint liniilor satului, ce se tăiau cu putere în fața clarului obscur.

— Cum trec toate, nu-i așa?... zise ea tremurând. Mă gândesc la drumul dumitale pe lac... de-acum cinci ani.

El îi luă mâna și se plecă binișor spre dânsa, căutând parcă să nu-i deștepte amintiri triste. Ea îi făgăduise, în plimbarea de care vorbea, să nu se mărite.

— Și eu m-am gândit adeseori, zise Mihai, și mă gândesc încă... Ce a fost frumos în viața noastră trebuie să ne rămână în suflet. Mai mult nu putem cere de la firea omenească, ale cărei meniri sunt așa de nesupuse nouă.

Tincuța simți un val de căldură că i se urcă de la inimă spre tâmplă. Își rezemă capul de umărul lui și se opri.

— Te rog... Nu pot să mai umblu... Lasă- mă pe prispa unui țăran și du-te de-mi adu trăsura.

El voi să trimeată pe cineva în locul lui și el să stea lângă dânsa, însă ea nu primi. Îi strângea amândouă mâinile în mâinile ei zicându-i mereu:

— Du-te!... Te rog!... Te rog să te duci, să nu asculți mâinilor mele!...

Și el se duse, îi aduse trăsura, o așeză binișor într-un colț și se despărți de dânsa. Astfel trecu acest val primejdios. Și trecură încă doi ani.

Dar fiecare an săpa o dungă mai adâncă în inima ei. Vara, când putea trăi aproape de dânsul, înviora. Restul timpului se necăjea cu bărbatu-său, pirotea de frig în pustiul luxos de acasă, fără nici o speranță.

VI

Veneau sărbătorile Crăciunului, și cu ele se apropia sosirea ministrului și prin urmare a lui Mihai. Tincuța alerga de colo până colo, ca toate să fie la locul lor, îngrijite și curate. Prefăcu o parte din casă, găti odăile musafirilor, puse cu mâna ei câteva lucruri neînsemnate în camera lui Mihai, între care un portret al mamei lui, și aștepta.

Când se gândea la ce făcuse, ducându-se la evreul cu polița, se rușina singură. Dar pe de altă parte era încântată; scăpase pe Mihai din ghearele lui barbatu-său. Scatiu așteptase pe Isodor a doua zi, însă în locul lui venise Nichitachi să-i spuie că "au pierdut locmaua, deoarece junele găsise bani la București. "

Tănase nu mai pomeni nimic Tincuței. Însă din vorba lui cu nevastă-sa, rămăsese în mintea ei expresia brutală "să-și ție madama de la Paris". Va să zică Mihai avea o amantă. Era oare cu putință? Era cu putință ca el, omul cel mai delicat, cel mai fin, în jurul căruia mintea ei vedea numai senin, să se asemene cu Nichitachi sau cu bărbatu-său, care la București făceau tot felul de necuviințe?... Se tot gândea mereu. O durea capul gândindu-se. Ar fi voit să întrebe pe Tănase, însă se temea să nu deștepte bănuieli.

Într-o dimineață, împărțitorul aduse o scrisoare, care amărî inima Tincuței.

După ce ea ieșise de la Isidor zaraful, tânărul bancher se ținuse de cuvânt și inapoiase numaidecât polița, însoțind-o cu o explicație confidențială către corespondentul lui din București, în care îi povestea cum venise d-na Sotirescu, ce-i zisese și pentru ce o ascultase. Corespondentul arătase lui Mihai cele cuprinse în răspunsul zarafului din provincie.

Deocamdată Mihai rămase foarte mâhnit: era încredințat că lucrul pornea de la Sașa. Negreșit, el se ascunsese de dânsa, și ea, la rândul ei, se ascundea de el. Atunci firea lui dreaptă îl duse în fața soră-si, căreia îi spuse pentru ce îi trebuiau banii, lăsându-i să înțeleagă, cu glume și vorbe bune, că își da bine seama de ce făcea, și că, deși polița era în alb, instrucțiunile banchirului erau limpezi, dobânda fixată și celelalte. Sașa râse de dânsul, îl încredință că nu pricepea o iotă din toată încurcătura asta și îl ajută să ia banii de la bancă.

Mihai nu mai înțelegea nimic nici el. Atunci scrise Tincuței o scrisoare, jumătate glumeață, jumătate ironică, care ar fi trecut cum ar fi trecut dacă n-ar fi curprins sfârșitul, în care zicea că, pentru cauze neprevăzute, e silit să nu mai însoțească pe ministru.

Tincuța care era deprinsă de mult cu toate, cu asta nu se putu deprinde. Răspunse lui Mihai cu violență, spunându-i adevărul, scurt, și rugându-l să nu mai adauge la cupa de amărăciuni cea din urmă picătură. În aceeași zi se îmbolnăvi.

El, primindu-i răspunsul, rămase încremenit. Cât rău îi făcuse fără voie!... Ce prăpastie era în sufletul ei!.. Îi era necaz și rușine de cele întâmplate, mai ales de ironia din scrisoare. Umblă câteva zile fără căpătâi, trist, căutând să uite.

În vremea asta Scatiu se da de ceasul morții. Se întrunea în toate zilele cu deputații și senatorii din majoritate, la el acasă, unde venea și prefectul, câteodată și unul sau doi subprefecți mai isteți, spre a pune la cale primirea ministrului. Primarul orașului umbla din prăvălie în prăvălie, ca pe vremea alegerilor, rugând lumea să iasă la gară cu mic cu mare. Negustorii erau invitați să curețe stradele, fiecare până la jumătate ca apoi "serviciul municipalității" să ridice noroiul. Unii zâmbeau la auzul acestei pompoase calificări, deoarece "serviciul" în chestiune se compunea din două cărucioare desfundate, care mai mult murdăreau decât curățau ulițele. Se luară măsuri să se umple cu pietriș toate gropile și hârtoapele din drumul ministrului; se hotărî trăsura care va avea să-l aducă de la gară, și neapărat se alese "carâta d-lui Sotirescu", o cloșcărie de când lumea, cumpărată la mezat și dată acum, în vederea evenimentului, pe mâinile lui Ferenzcaretașul; se ordonă subprefecților să aducă de primprejur țărani chiaburi, și altele. Mare neînțelegere asupra persoanei care trebuia să se urce în trăsură cu ministru: prefectul ori primarul? Unii ziceau prefectul, alții primarul.

— Mă rog, pardon, ia să ne înțelegem, zicea d-l Alexandriu, partizanul prefectului: cine reprezintă pe onoratul guvern?

— Ia slăbește-mă, nene cu onoratul guvern! D-l ministru vine aici în casa noastră; or mandatarul este d-l primare.

— Ba pardon, să mă iertați: d-l ministru vine el oare în oraș sau în județ?... Aud? Vine în județ. Atunci cine reprezintă interesele județului față cu onoratul guvern?

— Consiliul județean, zise unul: să se urce în trăsură cu toți consilierii.

Un râs general însoți propunerea. Alexandriu se înfurie:
— Ia, mă rog, să nu facem comicării. Eu nu sunt de ieri, de alaltăieri scos la lume ca dumnealui; că am văzut când a primit Napoleon al III-lea pe împăratul Rusiei, și pe Vodă când a primit pe marele duce Nicolae, și când a strigat Gambetta "Vive la Turquie, monsieur! "
— Floquet, Floquet, coane Tudosie: a strigat "Vive la Pologne", nu "Vive la Turquie", zise prefectul.
— Floquet, Gambetta, tot un drac. Scatiu râdea mai tare decât toți ceilalți de bofonatele bătrânului Alexandriu, așteptând roșu și enervat, să vadă lui ce rol îi dau.
În sfârșit, hotărâră să-l însoțească prefectul, până la palatul prefectului, iar primarul să-i ție un speech la gară; când o fi să meargă acasă, să-l însoțească Scatiu. Acesta se apăra cu gura jumătate, încurcând fraze fără rost... "că mi s-a îmbolnăvit nevasta tocmai acu, mă-nțelegi dumneata, când îmi ard călcâile de treabă, cu afurisita asta de enfluență".
În adevăr, de când se îmbolnăvi Tincuța, el umbla forfota de colo până colo, trântind ușile, înjurând slugile, dând dracului pe toată lumea. Alerga de la grajd, unde vizitiii frecau alămurile , până la sofragerie, unde Costea freca argintăria, făcând din treacăt observațiuni caraghioase, cu privire la putinile de la streșini sau la curcanii ce umblau prin curte. Ise auzea vocea până în vecini, strigând argatul:
— Ioane! Ioane! da' n-auzi, mă afurisitule! Omul sărea din bucătărie, cu căciula în mână:
— Porunciți, coane.
— Nu vezi curcanii ăia cum se plimbă prin curte?
— Păi ce să le fac?
— Să te ia dracu și pe tine și pe ei!... Cotineață n-ai mă, să-i închizi?...
— Ba este, boierule... Iacă mă duc să-i închid.
— Da' putinile alea de ploaie?... Le-ați întins pe toate acuși, când vine ministru!...
— Păi ce să le fac, coane?... doar să le închid și pe ele cu curcanii.
— Nu, boule, să le pui în șură la locul lor... "Acuși, când vine ministru" era lozinca cu care lovea în cap pe cine întâlnea. De se întâmpla să-i ceară cineva ceva, răspundea totdeauna cu aceleași cuvinte:
— Acuși ți-ai găsit și tu, când vine ministru? Se chibzuise el că un fecoir singur nu ajunge, și chemase pe teleliță să-i aducă încă unul, vremelnic. Costea se simțea insultat de această lipsă de încredere, și, de la cea dintâi

întâlnire, se ciocni cu adversarul său, dându-i o sfântă de bătaie de-l umplu de sânge. Tănase se înfurie ca un balaur, bătu pe Costea și-l dete afară, iar în locul lui aduse pe celalt. Feciorul cel nou n-avea haine. Atunci Tănase porunci madamei să scoată o veche giubea de frac ce-o avea el de când pământul, și-l îmbrăcă. Când dete Tincuța cu ochii de el, vârât în fracul lui bărbatu-său, ca un câine cu valtrap, sări din pat, bolnavă cum era, chemă pe Tănase și-l rugă să aducă pe Costea înapoi, că altfel se făceau de ocară. Dânsul strigă, înjură, blestemă, dar trebui să se supună, fiindcă n-avea încotro. Porunci din nou madamei să ridice fracul din spinarea feciorului, îi dete 2 franci și-l trimise să se plimbe, aducând iarăși pe Costea.

Când venea seara, cădea de osteneală și se culca de la 8. Între o înjurătură și o glumă, istorisea Tincuței cele petrecute în adunarea de cu ziua, încercând să repete vorbele lui Alexandriu, pe care nu le brodea deloc. Încurca pe Gambetta cu împăratul Rusiei; pe Floquet îl chema "ăla, de, care era la Paris când cu trecerea rușilor". Auzise ceva, dar nu putuse ghici înțelesul cuvintelor franțuzești:

— Ăla, cum dracu-i zice...

— Cine omule?

— Ei, asta-i!... Dacă nu-ți aduci aminte nici atâta lucru, la ce-ai mai învățat franțuzește!...

Tincuța, prinsă de friguri, se uita la el cu ochii mari, căutând să pătrundă încurcătura din mintea lui sucită.

— Dar cu spiciul!... Auzi spici!... Să-i dai o palmă grecoteiului boierit, să se ducă de-a vândă lacu!

Bănuia el că speech înseamnă discurs sau așa ceva, dar vorba i se părea atât de caraghioasă, încât chiar a doua zi, când se îmbrăca, o mârâia mereu printre dinți:

— Spici!... Auzi dumneata, spici!... Între două accese de tuse, mai făcea câte o cruce, mai trăgea o cizmă, și iar se lega de Alexandriu și de Floquet:"cum dracu-i zice, frate! "

În sfârșit, ziua cea mult dorită sosi. Scatiu se sculă de dimineață, dete o raită pe la grajd să cerceteze starea sufletească a cailor celor mari, din care unul era cam nărăvaș; sculă pe vizitiul de oraș, precum și pe Stoica, care se puseră numaidecât să se radă unul pe altul; inspectă "carâta" mișcându-i roatele; inspectă cerul. Toate păreau în bună stare, afară de aceasta din urmă, care amenința cu ploaie. După 12, Scatiu încercă redingota cea nouă, așteptând ora cuvenită spre a îmbrăca fracul. Dejună la 10 jumătate, ca să

rămână vreme pentru slugi a se găti. La 12, se urcă în "carâtă" cu Costea pe capră. Vizitiul era îmbrăcat în haine negre, cu legătură albă, de vară, ale cărei capete fâlfâiau pe umeri, cu un joben de al lui Tănase pe cap, ce-i cădea pe urechi. Frigul îl strângea între umeri, dar trebuia să rabde.

Când s-o ia de la scară, Forgaş, harmăsarul din stânga, începu să sară în două picioare. Gură, bici, nimic nu se prinse. Tănase se dete jos, începu să înjure, lovi cu piciorul în burta calului, dar totul fu zadarnic. Atunci veni Stoica, care cu o fluierătură, îl făcu să o ia din loc. Stăpânu-său se aruncă din fugă în trăsură, iar vizitiul de oraș, gătit pentru ministru, rămase să vină cu "droșca".

La gară erau toți în păr: Alexandriu, Panaitopolu, Vasilică Sobor, Iancu Mânzu, Boteșteanu, precum și senatorii Vispescu, Cralea, și polcovnicul Stamate; apoi directorul prefecturii cu toți subprefecții, primarul, consilierii județului și ai comunei, polițaiul în mare ținută, comisarii și subcomisarii, directorul arestului, șeful garnizoanei; apoi cetățenii alegători, devotații partidului, negustori de toată mâna, cu decorațiile atârnate pe piept; protopopul, chemat de când cu reforma bisericească, "domnul protoereu"; directorul liceului, profesori, institutori, țărani — în fine, tot aparatul administrativ. Judecători nu prea erau mulți, ceea ce făcea pe unii să creadă că a intrat "ceva bizbiu" între ministrul de interne și ministrul de justiție. Afară din gară, ipocomisarii călări stau pe la răspântii, aținând drumul oamenilor ce veneau cu carele la încărcat; călătorii de la tren erau duși la hambarul de mărfuri, în jurul protestanților celor mai țanțoși; câțiva gură cască priveau la măturătorii primăriei, care pregăteau o manifestație impunătoare, dar până una-alta se inglindiseau la cârciuma de la colț.

La ceasul hotărât, trenul intră în gară, domol, solemn, parcă ar fi știut ce înaltă chemare avea el pe lume. La o fereastră sta prefectul, care se dusese întru întâmpinarea ministrului, rotind niște ochi teribili și făcând semn deputaților să se urce în vagon. Aceștia se urcară, surâzători, îmbulzindu-se care să ajungă mai întâi.

Când se coborî ministrul din tren, toți cei de față se aliniară de-a lungul zidului, strânși de comisari, iar prefectul făcu semn ministrului să se oprească. Atunci primarul se apropie de el, scoase dintr-un buzunar o hârtie și începu: "Domnule ministru!", apoi se opri căutându-și ochelarii, pe care și-i așeză în așa chip, încât îl strângeau de nări, făcându-i să vorbească pe nas. Și iar începu: "Domnule ministru! " Vântul îndoia foile pe care era scris discursul; ochelarii alunecau;câteva picături de ploaie întindeau

cerneala, spălând vorbele;afară din gară era un chiloman de nu se mai auzea nici în cer nici în pământ. Cu chiu, cu vai, logosul se sfârși. Prefectul prezentă în fugă câțiva cetățeni marcanți și trecu înainte, pe covorul ce era întins de la clasa I-a până la ieșire. Aci, zarva era la culme. Pietrișul aruncat de curând făcea să hârșie roatele trăsurilor, ipocomisarii călări pe bidivii plini de noroi strigau la birjari să ție rândul, feciorii chemau pe vizitii, călărașii dau cu pumnul în capul cailor.

Când se iviră prefectul și ministrul, trăsura lui Scatiu era la scară, cu caii neastâmpărați, ce o smuceau din loc la fiecare moment. Costea ținea ușa cupeului deschisă, dar ministrul nu brodea clipa când să intre fără a se lovi. După oarecare chibzuială, marele demnitar al statului se aruncă deodată la voia întâmplării și căzu pe perne. Prefectul făcu și el tot astfel, iar Costea se urcă pe capră. Când însă s-o ia din loc, pace. Forgaș sărea în două picioare ca la circ, sforăia, mușca zăbalele, până ce prefectul, pierzând răbdarea se dete jos. Scatiu turba de mânie: ar fi dat cu cuțitul în cal, de nu i-ar fi fost rușine. Atunci, furios, strigă la Stoica să vie numaidecât. Vizitiul de oraș trebui să renunțe la gloria de a purta pe ministru, iar cravata lui de mătase trecu din nou în slujba droșcei de toate zilele. Stoica, liniștit, cu vorba lui lătăreață, pofti pe prefect să se urce fără teamă, că, "așa se joacă băiatul: mă rog, cal tânăr nu-i? "

Și astfel se înșirară trăsurile una după alta, în goana cea mare, către palatul prefectului. La aripa din dreapta a trăsurii ministrului, venea polițaiul orașului, călare, de-abia ținându-se pe cal, zguduit și frământat ca vai de el, căci, deși era aprig la chip, în fond era un biet creștin, care nu avea alte aptitudini spre a deveni, "prefect de poliție", cum își zicea el, decât nevoia de slujbă.

Pe drum, Tănase, în trăsură cu Panaitopolu, își vărsa focul pe socru-său, care-l pricopsise cu Stoica:

— Mi-a învățat caii cu nărav, domnule!... Cine crezi că mi l-a colăcit? Tot socru-meu.

Apoi se mira că nu văzuse pe Mihai.

— Nu înțeleg de ce n-a venit văru-meu... Panaitopolu se uita la el cu coada ochiului, gata să-l umfle râsul de rudenia cu Comăneșteanu, dar Scatiu sări iar la Stoica.

— Al dracului țigan, domnule: vezi dumneata cum a învățat el calul să sară în două picioare când mână altul, și să fie blând ca un miel când ia el

hățurile!

— Pui de hoț de pe Bărăgan, măi Tănase!... Știi tu ce alegi.

Panaitopolu era un grecotei, îmbogățit ca și Scatiu, și mofturile la el nu se treceau. Râdeau amândoi, uitându-se unul la altul.

De la prefectură, ministrul trecu la primărie; de la primărie, la spital; de la spital la arest. În vremea asta, regula hotărâtă mai dinainte, cu însoțitorii, rămase baltă, de vreme ce ministrul ceruse să-l urmeze prefectul peste tot. Tănase venise acasă și aștepta.

Tincuța, rămasă singură, după plecarea bărbatului său la gară, se sculase binișor din pat, se gătise cum putuse, uitându-se, tristă, la umerii transparenți de slăbiciune și se așezase pe o canapea. Ea spera să vadă în curând pe Mihai. Când dete cu ochii de bărbatu-său, încruntat și solemn, înțelese numaidecât ce se petrecuse. Dânsul povesti isprăvile cailor, frângându-și mâinile că l-au făcut de râs: înjură pe Stoica șipe cine i l-a dăruit; bătu din picior la dânsa că și-a găsit să fie bolnavă tocmai în așa momente grele; batjocori pe Mihai că nu venise. Ea îl privea lung, cu lacrămile în ochi; i se părea un nebun, scăpat de la balamuc. Nu zise nimic, ca de obicei, lăsându-l să se potolească singur.

Din nenorocire, tocmai atunci intră pe poartă cupeaua, fără ministru. Acesta se săturase de săriturile harmăsarilor, și rugase să i se dea o birjă.

Când văzu Scatiu că i se întoarce trăsura goală, pricepu dintr-o clipă ceea ce se întâmplase. Atunci, în adevăr, păru că înnebunește. Galben ca un mort, fără a rosti un cuvânt, se repezi la revolver, ieși afară și împușcă pe Forgaș, înhămat cum se afla, descărcând câte șase focuri în el.

— Na, na, na, să te înveți să mai sari altă dată! După aceea aruncă revolverul și se năpusti asupra lui Stoica. Acesta crezuse că-l omoară și pe el, și de frică o luase la goană spre fundul curții, sperând să poată încăleca peste zid și să fugă. Dar Scatiu îl ajunse din urmă, îl înhăță de chică și-l duse târâș până în curte, unde îl bătu hoțește. După ce răsuflă bine, îi lăsă pe toți grămadă și se urcă sus.

Stoica se sculă din noroi, fără a zice un cuvânt; își îndreptă părul în cap, din care scotea vițe întregi smulse de stăpânu-său, și se apropie de cal. Acesta căzuse din ham într-un lac de sânge, își întinse capul pe pământ și trăgea de moarte. Ochii lui limpezi se uitau la Stoica, fără viață. Gemea câteodată din fundul plămânilor, ca un om. Carnea tremura pe el, ca

înfiorată de durere. La vederea calului murind, Stoica se aruncă la pământ, lângă botul lui, și începu să se bocească țigănește:

— Calule, sărmanule, te-a mâncat fript stăpânu-tu, dar-ar Dumnezeu să i se usuce mânușița cu care te-a împușcat!...

Săriră slugile celelalte să ridice leșul, să deshame calul rămas și să pună trăsura la loc, dar nu fu cu putință să scoale pe Stoica de pe botul lui Forgaș. Atunci Bănică și cu argații îl luară pe sus; aduseră o droagă în care puseră calul împușcat, îl acoperiră cu paie și-l duseră la câmp; spălară petele de sânge de pe jos și astfel totul păru reintrat în ordinea de mai-nainte.

De la o fereastră, Tincuța văzuse începutul scenei cu revolverul, și leșinase. Șezu căzută jos mai bine de un sfert de ceas, și se deșteptase singură, fiindcă nu venise nimeni. Se sculă binișor de pe covor și se apropie de canapea. O durea capul grozav. Ceea ce văzuse era oribil. Bărbatu-său nu-i mai apărea, ca până acum, numai mojic, ci nebun furios. Pentru întâiași dată îi fu frică de dânsul. Dar încetul cu încetul, se liniști: înțelegea că amorul propriu al omului ridicol din născare, care pricepe câteodată că e ridicol, e mai teribil decât al altuia. Tot gândindu-se, își aduse aminte de tată-său: o fi auzit focurile de revolver sau nu? Poate că nu, fiindcă odaia lui era de cealaltă parte a caselor. Se sculă cum putu și seduse până la ușa lui, pe care o deschise cu grije; conu Dinu dormea în fotoliu. Se retrase încet, aproape fericită; el cel puțin nu știa nimic din mizeriile ce dânsa îndura.

În vremea asta, Scatiu sta singur în birou, aprinzând țigară după țigară; acțiunea lui de nebun îi descărcase sufletul de neliniștea pe care o grămădise cu încetul toate faptele neobișnuite din urmă și din ziua aceea. Acum se simțea bine, parcă și-ar fi dezbrăcat o haină care-l strângea. Își aruncă ochii pe fereastră, tocmai când ridicau calul să-l ducă la câmp și, instinctiv, voi să se repeadă la ușă spre a porunci argaților să-i ia pielea. Dar un sentiment grosolan de rușine îl opri pe loc. Se așeză din nou pe scaun și se puse să se gândească: pierduse o mie de franci, prețul calului! Dacă în loc să-l împuște l-ar fi vândut, se scăpa de el și nu păgubea nimic. Făcuse o prostie. Și cu cât se gândea mai mult, cu atât îi părea mai rău; o mie de franci!... Auzi, de aia e bine să nu se pripească omul. Și cel puțin, dacă l-ar fi împușcat dintr-o dată, numai cu un glonț! Dar nu, îl ciuruise cu șase gloanțe. Cu toate astea, după un sfert de ceas, chemă pe Bănică și îi zise să trimită pe cineva la câmp numaidecât să ia pielea de pe cal.

Pe când acestea se petreceau la Scatiu, ministrul își isprăvise inspecțiile și venea spre casă cu prefectul.

Înaintea trăsurii alerga un gardist călare, iar pe capră era un dorobanț. Când să iasă trăsura pe ulița armenească, gardistul fu oprit de un pâlc de oameni și în urma lui trebui să se oprească și birja ministrului. Se munceau agenții puterii publice să facă drum trăsurii printre mulțime, dar fără folos: erau vreo sută de țărani ce se grămădeau spre ministru, cu o hârtie în mână. Acesta făcu semn birjarului să se oprească, întrebând pe oameni ce voiau; ei, cu căciulile în mână, vorbeau toți deodată, așa că nu se înțelegea nimic. Prefectul le luă hârtia și le făgădui să le dea dreptate — dar căută să pună jalba în buzunar. Ministrul însă, care nu pricepea nimic, voi s-o citească...

Era o reclamație a țăranilor de la Ciulnițeі. Sătui de angarele, de nelegiuiri, de dobânzi, oamenii veniseră, disperați, să se plângă ministrului. Nu mai cereau nimic decât să le dea înapoi pe boier, pe conu Dinu, care din moși-strămoși stăpânise pe la vetrele lor. Se formase cu încetul legenda că ginerele sechestrase pe socru.

Ministrul se simți pentru moment umilit că trebuie să meargă tocmai în casa lui Scatiu, și, cu toate lămuririle prefectului că țăranii erau puși la cale de un avocățel din opoziție, se gândi să telegrafieze numaidecât la Comăneșteanu, care, fiind rudă cu Dinu Murguleț, putea să-l lumineze. Ceea ce și făcu.

VII

La Scatiu acasă erau pregătite două mese: una pentru ministru și lumea aleasă în sofrajeria cea mare; alta pentru "ciurucuri", într-o odaie de jos. Planurile lui Tănase erau mărețe detot: el voia să dea ministrului un banchet de 50 de persoane, cu vinuri ravac, trase și gustărite de Bănică în persoană, dar se lovise de Tincuța, care, din camera ei, ținea toate din scurt. Ea știa că cea mai mică petrecere din casa lor se sfârșea cu beție, cu lăutari și chiloman, și socotea că ar fi mai cuminte să nu dea ministrului priveliștea acestor scene. El urlă, blestemă, se tângui că dânsa nu se gândește decât la ale ei, fără a ține seama de alegători, de popularitatea lui. Simțea că ea avea dreptate, dar, ca să nu aibă aerul că se conduce de un cap de femeie el, dipotatul enfluent, hotărî să împartă invitații în două tabere. Ideea era necuviincioasă pentru cei ce intrau între ciurucuri, dar era practică. De altfel, subcomisarii, agenții electorali, unii negustorași chiar erau mulțumiți să mănânce departe, în tihnă, cu "sfânta agheasmă" la-ndemână, decât să se pițigăiască la masa ministrului.

O baratcă de scânduri lega sufrageria de sus cu cea de jos, iar muzica militară era așezată tocmai la mijloc ca să se poată auzi din toate părțile.

Ministrul intră în sala de mâncare cam înnorat. Scatiu nu știa nimic de ce i se întâmplase pe drum, și socotea că așa se cade să fie un om mare.

Prânzul merse bine, — ce-i drept, cu diferite soiuri de înjurături la adresa lui Costea, mârâite printre dinți. Muzica militară cânta corect, cu d-l capelmaistru în mare ținută, întors cu spatele spre muzicanți și cu fața spre banchet, uitându-se țintă în ochii colonelului. Când veni vremea toasturilor, se mai încurcă treaba — însă toți se țineau la locul lor. Unii râvneau la masa de dincolo, unde limbile se amestecaseră chiar de la al doilea fel de bucate.

De-ndată ce se sfârși prânzul ministrului, unii dintre cei mai nerăbdători se repeziră la ceilalți. Colonelul, care nu prea bătea cu apa făcu stânga-mprejur și se rezemă lângă un șip cu niște "pustiu de profir" (cum zicea domnul protoereu) de s-arunci culionul în câini și mai multe nu.

Mai întru târziu deteră soldaților să mănânce, închiseră ușile bărătcii ce dau spre casele de sus, și astfel zgomotul păru a se liniști. Pe la miezul nopții, ministrul, ostenit de drum, se retrase. Toți răsuflară.

Când însă s-adoarmă, muzica militară începu din nou. Chip era ea ascunsă într-o odaie de jos, dar te joci cu tromboanele și cu piculina!... Mai ales era un afurisit de solist cu cornul, care pusese mâna pe o doină; și ți-o freca, și ți-o învârtea, de gândeai că-și dă duhul în trâmbiță. O lua de jos, lung, tărăgănat, și se urca la deal ca un hain, și iar o mai ținea, și iar se urca, până prindea două note ascuțite, pe care le sfrichidea un ceas.

Bietul ministru se foia în pat, își trăgea plapoma pe ochi, își înfunda capul în perne, nădăjduind că doar l-o ierta Dumnezeu să adoarmă. Când însă să-l fure somnul, cornistul se întorcea cu trâmbița tocmai în partea aceea, iar cele două note de sus străbăteau văzduhul ca două săgeți nevăzute, și se înfigeau în urechile ministrului.El se scula pe marginea patului, uitându-se jos fără nici o nădejde:

— Ei, bată-te de om!... zicea el. În vremea asta, boierii de sus se duseră la cei de jos și beția se întinsese în toată strălucirea ei. Încredințați că nimic nu ajungea până la ministru, urlau și schelălăiau ca într-o menajerie. Fiecare dăduse drumul firii sale. Revizorul școlar se dezbrăcase de haină și, bot în bot cu protopopul, cântau bisericește, dând cu pumnul în masă ca să ție măsura.

— Pe glasul al 7-lea, popo!... Răgușit de atâta zbierat, protopopul de-abia mai cârâia, scoțând câte o notă de cocoș cu țâfnă, cu capul plecat spre izvor și cu degetul lângă nas, bătând tactul.

— N-auzi, popo: pe glasul al 7-lea!...

— Am răgușit detot, măi frate.

— Bea agheasmă, afurisitule!... Popa mai turna în el câte un pahar, și iar se vâra în sufletul celuilalt, cu degetul la nas.

Fiecare își avea ticul său. Lângă popa cu degetul, venea colonelul. Descheiat la tunică până jos, el se uita posomorât la muzicanți, cu ochii împăienjeniți, cu mâinile amândouă întinse în văzduh, parcă să se apere de un dușman nevăzut. La fiecare întorsătură a doinei, scrâșnea din dinți și gemea de ți s-ar fi părut că i se rupe inima de jale; în fond însă era numai beat, dar beat criță.

Când venea treaba la schimbat cântecul, era vai de lume; nu se potriveau doi la gust. Primarul, care râdea mereu, călare pe un scaun, încerca să fie dulce la vorbă:

— Mă rog matale, puiule, dom'le capelmaistru, să ne cânți "frunză verde, bâr, oiță".

Alexandriu vrea Mascota. Se ducea în fața șefului muzicii, mătăhăind:

— Mon cher, te rog, partea aia din Mascota, știi, unde cântă curcanii, golu, golu, golu...

Panaitopolu îi făcea vânt din drum:

— Ia slăbește-mă cu golu-ul dumitale, amice. Mă, dom'le capelmaistru, să-mi zici valsul lui Ivanovici, ti-ra-ra-ri...

Și, ca să spuie ce vals voia, da drumul unui glas argăsit de spirturi, care hămăia fără nici un rost. Capelmaistrul nu pricepea. Atunci Panaitopolu chema pe polițai, care în tinerețile dumisale cântase din flaut.

— Nică! Nică!... Și fiindcă celalt n-auzea, începea să-l poreclească:

— Mă țopârlane! Mă șurupelniță! Mă bocciule, da' n-auzi!...

Polițaiul, ciupit de vărsat, cu niște favorite serbezi, slab și costeliv ca vai de el, era nebiruit la chef: ar fi fost în stare să bea o vie întreagă fără să se cunoască. Sări de unde se aflași veni lângă Panaitopolu.

— Porunciți, mă rog.

— Ia un flaut, și zi valsul lui Ivanovici. El puse mâna pe un flaut de la un soldat, își titiri gura pe îmbucătură și începu să țâfnească, chisc, chisc, până o prinse din loc. Atunci dete drumul la niște tereremuri strașnice, pecari Panaitopolu le însoțea cu glasul lui spart, ti-ra-ra-ri, învârtind mâna prin aer și lăsându-se pe spate.

Dar în mijlocul lor sări deodată Tănase Scatiu. El până atunci stase de o parte, fluierând o chindie pe care vrea să și-o aducă aminte. Puse mâna pe șeful muzicii și-i zise:

— Asta!... Apoi își întinse buzele să spuie ce voia, dar nu înnemeri.

— Ptiu, bat-o Dumnezeu, că până acuma o cântai!... Capelmaistrul, ca să-i facă plăcere, puse pe soldați să încerce toate chindiile pe cari le știau. Era o ticăloșie, o zăpăceală, de nu se mai auzea nici în cer, nici în pământ.

— Nu-i asta, nici asta.

În sfârșit, la a patra, părură că-i dau în pârtie:

— A ha, ha, zise Scatiu, asta! Atunci se dezbrăcă de frac, scoase cizmele, își puse mâinile în șolduri, și începu... Ceilalți se făcură roată în jurul lui, privindu-l cum pisăgea pământul în vârful picioarelor, dând cu călcâiul în scânduri, strâmbându-și gleznele, când afară, când înăuntru, lăsându-se pe genunchi, sărind în sus, de parcă intrase aghiuță în el. După ce se munci așa vreun sfert de ceas, căzu pe un scaun:

— Vezi, domnule!... Astea sunt ale noastre, nu valțuri și dănănăi de-alea de-ale d-lui Alexandriu... Auzi "golu, golu", parcă ia hapuri!...

În vremea asta, polcovnicul Stamate, care sta întins pe jos ca un tumurug,

puse mâna pe pantofii lui Tănase, și, foarte liniștit, îi umplu cu mezeluri de pe masă. Alții jucau prin colțuri, fiecare pe seama lui. Unii dormeau pe sub scaune. Doi-trei negustorași, simțind că se apropie vremea de ducă, puneau câte o mandarină în buzunar.

Spre zori, începură să-i care trăsurile pe la casele lor, ca pe niște saci, și astfel sărbătoarea se sfârși, spre deplina mulțumire a lui Scatiu, care socotea că e o necinste să iasă lumea trează din casa lui.

Cât despre ministru, zgomotul roatelor pe caldarâmul colțuros îl făcu să sară din somn, buimac, întrebându-se în gând de se cutremura pământul ori sosise sfârșitul lumii...

VIII

A doua zi, pe când Scatiu, informat de Bănică, plecase la Ciulniței să reguleze pe țărani, Mihai sosea de la București.

Tincuța, care toată noaptea nu închisese ochii, dormea când veni el.

Mihai fu introdus numaidecât la ministru. Acesta îi istorisi întâmplarea cu jalba oamenilor, rugându-l să-i spuie ce se petrecea între Scatiu și socru-său. El nu știa nimic. Auzise ceva despre neînțelegerile dintre socru și ginere, dar nu le dase importanță. Făgădui să cerceteze lucrurile mai de aproape și să-l informeze. Ministrul plecă din nou cu prefectul în inspecție.

Mihai ceru să vadă pe Tincuța, dar ea dormea. Atunci se gândi să se ducă de-a dreptul la conu Dinu.

Bătrânul, așezat ca de obicei în fotoliul lui, cetea. Când intră Mihai, el se uită lung la dânsul, peste ochelari. Îl recunoscu, dar parcă fără grabă, și plecă ochii în jos.

— Sărut mâna, nene Dinule. Ce mai faci?

— Bine... Mihai, crezând că nu prea aude, ridică glasul:

— Uite, am venit să te văd... Ești sănătos?

— Mă bucur că-ți mai aduci aminte de mine. Eu sunt sănătos... Tincuța nu prea e bine.

— Da' ce are? El ridică mâinile în sus și înălță din umeri:

— Cine poate să știe!... După aceea se uită la dânsul lung.

— Semeni cu tată-tău... Să-i semeni că era om de ispravă.

— Îți mai aduci aminte, nene Dinule? Îți aduci aminte când am mers la gară cu toții, să primim pe nenea Matei?...

El plecă ochii în pământ și nu răspunse... Mihai se uita la el, mirat de adânca schimbare ce o luase. Căută să-l însuflețească cu ceva, și își aduse aminte că Sașa îi dase o pereche de pantofi pentru dânsul.

— Nene Dinule, maman îți trimite niște pantofi... Mă duc să ți-i aduc.

Și ieși să-și caute valiza. Când să ajungă în capătul coridorului, cam întunecos, i se păru că o ușă de la o odaie lăturalnică era întredeschisă. Voi să treacă mai departe, dar cineva îl chema. Se opri să asculte.

— Mihai, bună dimineața. El nu pricepea bine cine-i vorbea.

— Bonjour... Cine mă cheamă... Prin crăpătura ușii se strecură mâna

Tincuței. El o recunoscu și se apropie de dânsa, sărutând-o.
— Ce va să zică asta? când ai venit?
— Acuma. Ce faci?... Am auzit că nu prea ești bine...
— N-am prea fost bine... Dar când ai venit?
— E un ceas de când am venit... Am fost la nenea Dinu... Mă duceam să-i caut niște pantofi, de la maman...
— Ce ciudat lucru!... Eu știam că ai venit, fără să știu... Ce face Sașa?
— E bine.
— Dar fetele?
— Bine, toată lumea. Da' de ce nu ieși la lumină? Ea râdea, ascunsă după ușă.
— Nu se poate... Tot ce pot să fac este să-ți dau mâna din nou, dacă te mulțumești...
Și-i întinse iarăși mâna, prin deschizătura ușii, cu brațul până la cot. El își lipi gura de pielea netedă, sărutând-o petot lungul, de jos până sus.
— Ești supărată pe mine, Tincuțo, și ai cuvânt să fii supărată...
— Destul... fii cuminte... nu sunt supărată. Se zărea, în întunericul odăii, obrazul cu ochii strălucitori.
— Închipuiește-ți că știam că ai venit, și nu-mi spusese nimeni... Du-te la tata... destul. Am să trimit să te cheme...
Își retrase binișor mâna și strânse ușa:
— Să vii numaidecât.
— Viu. Fericit că o vedea veselă și că nu era supărată pe el, Mihai
alergă în odaia lui, scoase pachetul din geamantan și se întoarse la conu Dinu.
— Uite, nene Dinule, maman îți trimite pantofii ăștia de iarnă... Dorește să te vadă... Nu vii la București?...
— Nu pot să viu... Spune Sașii că o doresc mult. N-am văzut-o de doi ani.
— Nu te mai duci la moșie? El învârtea pantofii în mână. Întoarse ochii lung și se uita la Mihai.
— La care moșie?
— La Ciulniței. Bătrânul ridică din umeri.
— Ce copil ești!... Tu nu știi că eu nu mai am moșie... Conu Dinu se plecă spre el, cu privirea încruntată, îl apucă de braț și-l zgudui cu putere.
— Eu nu mai am moșie!... Moșia mi-a luat-o tâlharul... Tâlharul, banditul care îmi omoară fata!... Și Cel-de-sus îi cunoaște nelegiuirile, îi înțelege

gândurile, și nu-l trăsnește!... și nici nu mă cheamă pe mine la dânsul, ca să nu mai văd!...

După aceea, muie vocea, și cu mare tristețe zise:

— Îmi pare rău că o să mor blestemând: nu mai este dreptate omenească, iar Dumnezeu și-a întors fața de la mine...

I se strâmbaseră toate liniile obrazului, vorbind astfel. O descurajare adâncă se întipărise pe chipul lui, descurajarea omului revoltat, care nu speră în nimic. Lui Mihai i se făcu milă.

— Nene Dinule, ne te turbura așa, că tot mai e dreptate în lume; uite, țăranii vor să te aibă din nou.

El dete din cap.

— Ce să-ți facă țăranii, împotriva câinelui ăstuia!...

— Cine știe!... poate să-ți facă ceva: au reclamat prefectului.

Conu Dinu se ridică pe brațele fotoliului.

— Au reclamat prefectului!... Se vede că i-a schingiuit detot...

— Mă rog, dumneata ai dat toată moșia de zestre?

— N-am dat nimic! El a luat... A pus mâna pe tot, fără să mă întrebe: zice că eu sunt bătrân și neputincios, că mă fură toți din toate părțile... Vezi bine; așa, mă fură numai el, mă fură și mă vâră în pământ, și pe mine și pe Tincuța... Și ce vor țăranii?

— Vor să te întorci dumneata la ei. Conu Dinu se uită la Mihai lung.

— Sărmanii oameni! Dar crezi că-i lasă el să facă ce vor? Mă prind că acuma, când noi vorbim despre asta, nebunul e la moșie. Ia sună, numai a minune să vezi...

Mihai sună. După câteva minute veni o slugă cu ochii umflați, cu părul vâlvoi. Conu Dinu o întrebă binișor:

— Acasă-i domnul?

— Nu-i acasă, cucoane: a plecat la moșie... Bătrânul dete din cap către Mihai, iar sluga ieși.

— Vezi? s-a dus, a lăsat pe ministru și tot, numai ca să-și răzbune pe lume... Auzi, el, om să primească un ministru!... Cine și-a făcut păcat să-l trimeată în casa asta? Mă crezi când ți-oi spune că toată noaptea au băut ca niște năuci? Ai văzut în ce hal sunt slugile... Asta e viața noastră: când e treaz, e biciul lui Dumnezeu; când e beat, îl legi... Un asemenea om duce interesele județului și ale țării, — vai de ea, de țară!...

După aceea tăcu, clătinând trist din cap. Apoi rugă pe Mihai să-i dea hârtiile de sub pernă, ca să-i arate foaia de zestre. Începu citania din fir în

păr a tuturor actelor. Bătrânul se oprea la fiecare frază, la fiecare vorbă, cerând explicarea cuvintelor noi, întrebându-l de nu era dreptatea de partea lui.

Ar fi urmat astfel toată ziua, de nu venea femeia din casă să spună lui Mihai că îl cheamă Tincuța.

Mihai ieși, iar conu Dinu rămase cu hârtiile în brațe. Tot interesul documentelor dispăru deodată, și în mintea lui se ivi o idee nouă, întoarcerea la țară. Cum avea să se ducă, cine era să-l îngrijească puțin îi păsa. Să plece cu trăsura lui Scatiu nu se mai putea, fiindcă singura slugă credincioasă, Stoica vizitiul, se dusese în lume. Atunci îi veni în gând altceva:să fugă...

Pe când planurile acestea munceau pe conu Dinu, Mihai intra la Tincuța.

Întinsă pe canapea, cu o rochie de casă pe dânsa, ale cărei cute, de mătase aurie, cădeau bogate pe covor, cu o blană albă pe picioare, Tincuța mișca ușor degetele pe o carte. În fața ei era un fotoliu, alături de o măsuță, cu un vas subțiratec, elegant, din care se lăsa spre dânsa o roză înflorită în grabă și sfioasă; în atmosfera salonului, o căldură binefăcătoare încare surâdea o minunată fotografie a d-nei Vigée Le Brun, ce-i semăna.

Când intră Mihai, ea zâmbea. Părea că simte toate mișcările lui, chiar când nu-l vede, că știe când vine, ce dorește, ce are să zică.

— A!... domnule Mihai, iată-ne în sfârșit! El dădu din cap, mulțumit și cam stângaci, luându-i mâna.

— Aș fi venit de ieri, dar mi-era rușine... după o scrisoare așa de proastă...

— Șezi. Uite, vezi? asta este... Și zicând astfel, scoase din carte scrisoarea lui.

— Dă-mi-o, te rog, s-o arunc în foc...

— Ți-o dau, însă cu condiție: să nu mai scrii asemenea lucruri.

— Nu mai scriu niciodată.

— Și să aibi încredere în mine, fiindcă îți vreau binele.

— Da. Ea îi dete scrisoarea, pe care el o aruncă în sobă. Amândoi se uitau la hârtia ce ardea, îndoindu-se și lăsând să se vadă literele negre pe fondul cenușiu. Tincuța dete din cap.

— Ăsta-i drumul pe care-l iau toate cele omenești. El nu zise nimic, ci numai se uită la dânsa lung. Era albă ca hârtia pe care o ținuse în mână, diafană, de o tinerețe candidă. Numai ochii păreau că ard, cu o viață proprie, ca diamantele.

Mihai se simți mișcat ca de o poezie, în care durerea pornește din straturile cele mai adânci ale sufletului rănit, dar cuvintele rămân simple. Ea de asemenea îl privea și părea că înțelege ce se petrece într-însul. Plecă ochii în jos și nu zise nimic. După aceea, uitându-se iarăși la cenușa scrisorii, îl întrebă:

— S-a stins?

— Da.

— Apropie-ți scaunul de mine și șezi. El mișcă fotoliul spre dânsa.

— Te rog, întâi închide ușa că vine frig. El o închise. Umbla încet, ca într-o odaie în care s-ar ruga cineva. Veni iar lângă dânsa, privind-o cu sfială.

— Șezi, te rog... Știi că azi-dimineață m-am deșteptat din somn, cu credința nestrămutată că ai venit. De ce ai venit?

— Fiindcă m-a chemat ministrul.

— Altfel nu veneai?

— Ba aș fi venit, dar mai târziu. Ea îl privi în tăcere, după aceea încercă să zâmbească.

— De câtăva vreme a început să-mi fie frică de ceva necunoscut; mă tem să nu mor. E drept că nu prea am cuvânt să mă îngrozesc de moarte, fiindcă nu sunt fericită. Însă de câțiva ani mă lega de viață o simțire nouă și puternică. Să ți-o spun?...

El se apropiase și mai mult, și-i luase mâna într-ale lui.

— Dacă nu e prea greu, spune-mi-o.

Tincuța se rezemase cu obrazul de spatele înalt al canapelei și-l privi cu ochii gânditori:

— Îmi era drag cineva, atât de drag, atât de scump, încât credeam că o să pot trăi și să mă pot bucura de simțirea mea nouă. Dar se vede că nu se poate...

Mihai, mișcat până la lacrimi, încercă s-o oprească.

— Te rog, Tincuțo, de ce vorbești așa?...

— Vino mai aproape. Ți-aduci aminte de copilăria de pe lac? Copilărie, ce dulce copilărie!... Ascultă-mă: aș vrea să-ți dau ceva. M-am pregătit să-ți dau un inel. Vrei să-l primești? De ce să nu-l primești? Sau dacă vrei să-ți dau altceva...

Se uită la el zâmbind și-i atinse fruntea cu degetul.
— Mă înțelegi?
— Te înțeleg de mult... Ea îi acoperi gura cu mâna.
— Știu...
— Și dacă vrei să-mi dai ceva, primesc; însă nu poate să fie nimic mai frumos decât asta.

Și, vorbind astfel, scoase ceasornicul din buzunar. Tincuța se uita la el nedomirită.
— De la cine îl ai? întrebă cu temere.
— De la soră-mea. Ia deschide-l. Ea deschise un capac, dar nu găsi nimic extraordinar.
— Deschide și dincolo, sau să ți-l deschid eu... Pe sticla albă era o viță de păr, legată cu o panglicuță roșie.
— O cunoști? întrebă Mihai. Obrazul ei se coloră de sânge, un val de căldură îi umplu ochii de lacrămi și fără știre își aruncă brațele de gâtul lui. I se umplea pieptul de aer, de prea mult aer; se îneca de emoțiune. Încet, pe nesimțite, i se lăsară brațele grele, capul ei căzu pe spate, și rămase galbenă, ca moartă. El voi să se scoale de pe covor, speriat de paliditatea ei, dar o ușoară mișcare a brațelor, ce se rezemau încă de dânsul îl făcu să se oprească. Ea își duse mâna binișor la frunte, mișcă brațele în sus și deschise ochii.
— Mi-a trecut. Nu te speria. Nu sunt mai urâtă... E o impresie fugară, pe care nu știu de o înțelegi: vița asta de păr a păstrat un parfum, pe care-l regăsesc în toate lucrurile mele vechi. Când îl simt, îmi pare că vremea n-a trecut, sau că a trecut atâta vreme, încât eu, cea de atunci, am murit, iar eu, cea de acum, sunt alta. Și îmi pare așa de rău că numai sunt cea de atunci! Poate, poate ar fi altfel...

După aceea întinse mâna în aer, cu o mișcare atât de ușoară, dar atât de fără speranță, încât spuse o lume de durere. Se uită un moment înainte-i, apoi se ridică ceva mai sus pe canapea, și iar zâmbi.
— Șezi pe scaun... Te visez aproape în toate nopțile. Te văd aievea cum te miști, cum privești câteodată cu ochii în gânduri, și puterea visului e așa de mare, că a doua zi îmi aduc aminte că priveam și eu tot acolo. Știu tot ce faci, unde te duci, la ce te gândești. Știu când ești trist, când îți aduci aminte de mine. E o nebunie care mă încălzește, îmi odihnește spiritul. Doctorii socot că sunt bolnavă de nervi. La început le spuneam că visez toată noaptea. Mi-au dat fel de fel de doctorii, care mă făceau să dorm ca o piatră.

Le-am lăsat la o parte și m-am întors la visurile mele.
Își plecă fruntea pe o lature și se uită la el.
— Dacă nu te-aș mai visa, aș muri. Mihai o asculta, cu inima sfâșiată. Îi era frică să se mai apropie de dânsa, ca nu care cumva suflarea lui s-o înece. Părea că nu mai ține de pământ prin nici o legătură. Se întinse pe covor și-și rezemă capul de blana albă de pe picioarele ei, pe care o sărută în ascuns.
Ea păru că se gândește...
— Ce stranii lucruri îți spun!... Șezi bine. Reazămă-ți capul de picioarele mele. Vino mai aproape dacă vrei.
El veni lângă dânsa, aproape detot. Tincuța îi puse mâna pe frunte, mângâindu-l. Voi să urmeze, dar sângele i se urcă din nou în obraz.
— Ești prea aproape, zise ea, încurcată, râzând, cu o tremurare o glasului ce o împiedică să vorbească.
El nu zicea nimic, ci se uita la dânsa, rătăcit ca într-un vis.
— Aș vrea să te țiu aproape de mine, dar mi-e frică... Îmi bate inima așa de tare! Șezi colo. Mihai se supuse.
— Îți spun lucruri ciudate. Dar e adevărat. Trăiesc numai fiindcă trăiești dumneata... Aș vrea să te întreb ceva: dacă s-ar întâmpla să-ți fie dragă o altă femeie, cât aș mai fi eu în lumea asta, mi-ai spune-o?... Nu, nu, nu vreau protestări zadarnice.
— Ți-aș spune.
— Crezi că s-ar putea?
— Nu cred. Ea zâmbi, trist. Îl privi cu ochii pe jumătate închiși, cerându-i parcă socoteala în tăcere de ce spuse. Dar se îmblânzi repede.
După aceea, ceru lui Mihai să-i istorisească despre viața lui de toate zilele, ce lucra, ce planuri avea pentru viitor, de-l interesa politica. Îi făgădui să vină la București, la Sașa, ca să fie aproape de el. Voia să-i vadă camera de studiu, să-i atingă lucrurile de pe masă. Închidea ochii cu o plăcere copilărească, gândindu-se la cele ce spunea.
Petrecură astfel mai toată ziua împreună. Când se întoarse ministrul acasă, Tincuța dori să-l vadă. Îl primi cu o grație atât de măsurată, cu atât tact îi vorbi, încât omul, copleșit de preocupări prozaice, se simți ridicat deodată într-o atmosferă senină, simpatică. Ieșind de la dânsa, se miră cu Mihai de nepotriveala dintre bărbat și femeie.
— Cum se poate să se piardă o asemenea ființă în mijlocul lumii acesteia, plină de zizanii și de meschinării?... Sunteți rudă, da?
— Da.

— Ar trebui s-o îngrijiți. E păcat: îmi pare bolnavă. Mihai se opri, uitându-se la șeful lui cum se plimba preocupat. Vederea Tincuței lăsase în spiritul omului rece, melancolia faptelor nobile, uitate sau neuitate. Părea cu dinadinsul zdruncinat de vedenia călătoare ce-i trecuse pe dinaintea ochilor. Surprinse într-o clipă adâncul lucrurilor și părea că le leagă cu cine știe ce umbră din propria lui viață. Se opri în fața lui Mihai, vorbind încet, cu vocea gravă:

— Natura e câteodată de o nedreptate revoltătoare. Față cu noțiunile noastre morale, e imorală, oarbă. Cu drept cuvântau făcut grecii, din destinul lor, un fiu al Chaosului și al Nopții.

Graiul lui străbătu departe în sufletul tânărului. El rămase pe loc, uitându-se în pământ.

Nici nu mai avură nevoie să vorbească despre conu Dinu și despre ginere-său. Ministrul pricepuse, din tot ce-l înconjura, drama ce se petrecea sub aparențe ridicole. Îi fusese destul să vadă câteva minute pe Tincuța, ca să i se lumineze și mai bine țesătura ascunsă a aparențelor.

IX

Dar Tincuța era fericită. Seara, după ce toți se duseră să se culce, ea rămase singură.

În odaia ei ardea focul. Puse lumânarea pe scrin și făcu doi pași spre oglinda cea mare. În lumina încrucișată a focului și a lumânării se văzu în mijlocul camerei, cu haina de mătase lungindu-se în penumbră, ca o fantezie ușoară. Mânecile îi cădeau bogate de pe umeri, cu capete negre de dantelă. Se mișca în dreapta. Nevinovata închipuire de sine o făcea să se creadă de partea aceea înaltă. Cine știe de ce. Era ostenită. Pianul era deschis. Șezu pe scaunul lui și-și aruncă ochii pe note. Erau niște litere mari, albe, cu un pervaz negru. Luă caietul în mână și-l întoarse spre lumină: Sonate Op. 27, nr. 2. Der Gräfin Julie Guicciardi gewidmet[1]. I se păru că aude pentru întâiași dată numele acesta. Julie suna așa de frumos! Cine o fi fost?... Se sculă din nou și se apropie de oglindă; apoi se depărtă cât putu și se uită numai la rochie. Era alta, într-o altă lume, într-o lume caldă de poeți și de muzicanți, în azurul căreia se vedeau ramuri înflorite. Își aduse aminte de lucruri vechi, de un brocart rămas de la maică-sa, cu flori de crin. Se aplecă pe covor și ridică o batistă. Apoi veni lângă scrin. Se rezemă cu coatele de marmoră și se uită la portretul lui Mihai. Era un portret vechi. Îl privi lung, atât de lung, că i se părea câteodată că nu-l mai cunoaște. Îi trecu prin minte începutul unui vals de Chopin și mișcă degetele pe piatra rece, ca pe piano.

Se dezbrăcă încet, rămânând mititică. Intră în pat binișor, își rezemă capul pe pernă și se uită la flacăra ce de-abia mai pâlpâia pe vârful cărbunilor. Gândurile ei se prindeau în mreaja somnului. Din când în când i se părea că pune mâna pe momentul precis în care adormea! "Acuma, acuma", și dormi, în adevăr, cu cunoștința limpede despre trecerea de la o stare la alta.

Întru târziu se deșteptă. Focul se stinse cu desăvârșire. În odaie era frig, dar ea asuda. Scoase batista de sub pernă și și-o trecu pe frunte. Simți că-i tremură mâna și că tremură toată. Visase, ca întotdeauna, pe Mihai, — îl visase că pleacă fără s-o vadă, pe ascuns, ca să n-o turbure. Își lăsă mâna în jos și ascultă. Un huruit de trăsură ce se pierdea pe uliță o făcu să ridice

capul de pe pernă și să asculte. I se părea acum că-și aduce aminte exact de momentul când ieșise din curte — momentul când ea se deșteptase. Tocmai de aceea se deșteptase, de zgomotul roatelor. Atunci se sculă pe un cot ca să asculte mai bine: nici o mișcare. Plecase.

Palidă, cu inima bătând să-i rupă vinele, sări jos din pat, aprinse lumânarea, își îmbrăcă în fugă rochia, încheind-o ici și colo și ieși. Trecu prin coridorul cel lung și prin salonaș, și se duse drept la camera lui Mihai, pe care o deschise, trântind ușa de perete. Era cuprinsă de o dorință neînfrântă de a ști adevărul, de a-l constata în partea lui materială, dând de patul nedesfăcut și de camera goală.

Când colo, Mihai dormea la locul lui, somnul omului tânăr, care a trecut o noapte în drumul de fier — iar odaia era plină de lucruri aruncate peste tot.

Tincuța rămase încremenită, și tocmai atunci i se păru că se deșteaptă din halucinația ce o stăpânise cu atâta putere. Era să scape sfeșnicul din mână. Dete înapoi,retrăgându-se cu grijă, fericită că nu o simțise nimeni, nimeni și intră la ea, se dezbrăcă repede și se culcă din nou.

Când își regăsi căpătâiul cald și închise ochii, i se păru că o cerească mână se coboară din aer și îi ridică de pe frunte pâcla visurilor rele, limpezindu-i gândurile. Mihai era acolo, sub același acoperământ cu dânsa. Ce mai putea dori?

A doua zi dimineața, pe când ea se îmbrăca, femeia din casă îi spuse că Mihai vrea s-o vadă.

Se găti numaidecât și se duse drept la el. Bătu la ușe.

— Intră, îi răspunse vocea lui dinăuntru. Ea intră, încet, râzând, pe când el o privea cum înainta cu pași măsurați, ca într-un menuet. Mihai își strânse lucrurile și sta într-un colț pe canapea, cetind. Felul vioi cum se înfățișa Tincuța îi păru atât de îmbucurător, încât nu se sculă și nu o întrerupse. Dânsa veni până lângă el, șezu și, luându-i mâna, îi zise lung, cu ochii în ochii lui.

— Bună dimineața. Cum ai dormit astă-noapte?

— Am dormit foarte bine, răspunse el, sărutându-i mâna.

— Cu visuri, fără visuri?

— Fără. De ce?

— N- ai simțit nimic? n-a venit nimeni la dumneata?

— Nu.

— Da' bine dormi! Vrei să-ți arăt cum dormi? Uite așa. Și-și strâmbă

capul pe o pernă, rezemându-și capul în piept, ca cineva care cade de somn. Mihai râdea:

— Da, da; așa dorm. De unde știi?

— Asta-i treaba mea. Apoi se uită împrejur.

— Dar prin casă, ce neorânduială păgânească!... Una aruncată într-o parte, alta într-alta, de ți se părea că-s hainele a patru persoane, nu ale uneia singure.

El era din ce în ce mai mirat:

— De unde știi toate astea? Ea se sculase și se uita la lucrurile lui de pe masă, scoțându-le de prin tocuri, dând sticluțele pe la nas, învârtind foarfecele în mână.

— Ce-i asta?

— Ăsta este un cuțit și o furculiță, care se îmbucă una într-alta, ca să nu ruginească.

— Dar asta? A!... un puf! Dai cu pudră?

— Nu dau. După cum vezi, este o colecție de tot felul de instrumente de ras, între care și puful pentru cine pune pudră.

— Ce fel de ras. Cuțit și furculiță...

— Nu... Astea sunt aruncate în valiză de slugi, din altă parte. Dar spune-mi, zău, cum de cunoști modul meu de adormi!

Ea se uită lung, cu privirea bună.

— Să-ți spun: astă-noapte am visat că plecai, fără să-ți iei rămas bun de la mine. M-am deșteptat. Tocmai atunci treceao trăsură pe stradă. Văzusem lucrurile cu atâta luciditate, încât nimeni din lume n-ar fi putut să mă încredințeze că nu era așa. M-am sculat, m-am îmbrăcat în grabă și am venit săvăd camera goală. Îți spun: eram atât de sigură că ai plecat, încât am intrat de-a dreptul fără să mai bat la ușă. Când colo... nu plecasei.

— Se putea să plec fără să te văd!

— Știu, — dar e așa. Povestind cele întâmplate, se sculase în picioare. Obrajii, de regulă palizi, erau colorați; ochii, care totdeauna ardeau, de astă dată aveau privirea senină. Mihai o luă de mână și o apropie de fereastră.

— Ce este? întrebă ea mirată.

— Nimic: te găsesc astăzi foarte bine. Ea plecă ochii în jos, apoi îi ridică spre el, zicând încet:

— Ești aici. Sunt fericită... Nu pleci încă.

— Mă duc cu ministrul la Slobozia și ne întoarcem deseară. Tocmai de asta voiam să te văd. Trăsura e gata.

Ea îl privi în ochi:
— Da?... Apoi îl luă de mână și-l trecu repede în salonașul ei.
— Așteaptă-mă aici. După câteva minute Mihai văzu ușa deschizându-se, iar Tincuța venind la brațul ministrului. Ea se mișca încet, legănându-se, venind ca o umbră în urma lui. Se uita la Mihai râzând. Ministrul părea ceva cam încurcat, dar se reculese repede.
— Uite, Mihai, doamna dorește să rămâi aici; eu doresc să vii cu mine... Ce alegi?
Tincuța se întoarse repede spre el:
— Dacă doriți dumneavoastră, eu nu mai doresc nimic.
— Veți vedea: nu-i așa că alegi să rămâi? iar pe mine mă lași să mă duc singur?
Mihai se uita la amândoi, nedumerit. Ministrul îl bătu pe umeri, prietenește:
— Rămâi, rămâi. Noi ne vedem la Bucureşti în toate zilele. Apoi ieși, însoțit de Mihai până la trăsură. Când se întoarse înăuntru, Tincuța îl aștepta în mijlocul salonului, veselă. Îi făcu o reverență adâncă, trimițându-i o sărutare pe vârful degetelor.
— Nu-i pentru cine se gătește, ci pentru cine se nemerește.
— Îți sunt foarte recunoscător; dar... ce a zis ministru?
— Recunoscător... știi, cam așa.
— Te mai poți îndoi?
— Da?
— Desigur că da. Numai să nu i se pară ciudat...
— De ce? Eu te văd așa de rar... El te vede în toate zilele, cum prea bine a zis. Ajută-mă să șed. Dă-mi blana. Pune-mi-o pe picioare și stai lângă mine.
Mihai se supuse, o ajută să se rezeme bine de brațele canapelei și se întinse și el pe covor.
Dar n-apucase să s-așeze bine, când văzu pe Tincuța privind cu luare-aminte în aer, parcă ar fi ascultat ceva. În adevăr, se auzeau clopotele unui poștalion: Tănase Scatiu se întorcea.
Ea ridică ochii și mâinile spre cer, ca o mută protestare împotriva soartei. Mihai pricepu ce se petrece într-însa, cu atât mai mult că trăsura intra în curte. Se sculă și făcu semn Tincuței că se duce în odaia lui. Ea își strânse lucrurile împrejur și așteptă.
După puțin timp, ușa se deschise, lovindu-se de perete, și Tănase intră,

îmbrăcat în șubă, cu revolverul la brâu, ca deobicei.

— A! v-ați sculatără!... Mă bucur. Apoi se cotrobăi prin șubă, rupse un nasture, înjurând, și scoase o hârtie din buzunar, pe care o aruncă Tincuței:

— Să dai asta lui tat-tu s-o iscălească. Tincuța, mai nerăbdătoare decât altă dată, se uită la el pieziș:

— Dacă intri plin de noroi în casă, închide cel puțin ușa.

— Ia slăbește-mă, că n-am poftă de vorbă. Și ieși. Dânsa deschise foaia de hârtie și prinse că cetească. Era slova lui Nae de la Ciulniței. Părea un fel de declarație din partea lui conu Dinu, către ministru, că nu vrea și nu poate să se ducă la moșie, că nu încuviințează cererile țăranilor, că are toată încrederea în ginere-său, etc. Tincuța se trudea să prindă înțelesul acestui act, dar nu izbutea. Îl ceti și-l receti fără să-l priceapă. Atunci sună și zise feciorului să poftească pe boier. După câteva minute, Tănase se ivi în ușă, numai în pantaloni și-n jiletcă.

— Ce este?

— Vino-ncoace. De ce umbli numai în vestă: te-o întâlni cineva. Știi că-i Mihai aici.

— Ei, și! Sunt în casa mea.

— Tocmai de aia... Ce este hârtia asta?

— Dă-o s-o iscălească și nu mă mai descoase.

— O dau, dar explică-mi, să știu ce spun... El se lepși pe un scaun și lovi cu pumnul în masă.

— Bine, nenorocito, nu simți cum mă strâng dușmanii din toate părțile! N-ai auzit cum mă reclamă țăranii dumneavoastră, de la scofala de moșie ce am luat de zestre!...

Tincuța se mișcă pe canapea și ridică glasul.

— Nu știu nimic.

— Nu știi nimic, ha? Da' pe ce lume trăiești? Bătu-o-ar Dumnezeu de zestre s-o bată, că mai bine îmi rupeam gâtul decât mă însuram!

Ea se uită la dânsul, lovind nervos cu vârful degetelor pe hârtie.

— Vorbește încet, că e lume alături. El se smuci furios către dânsa:

— Vrei, se vede, să zic ceva lumii de alături...

Dânsa, înțelegând că nu-i de scos la cale cu el, făgădui să vorbească lui conu Dinu.

— Să te duci numaidecât la el, m-ai înțeles? Ea dete să se scoale.

— Iacă mă duc. Scatiu ieși. În urma lui, Tincuța rămase pe marginea canapelei, gândindu-se. Ce era de făcut? Să se ducă la tată-său, știa mai

dinainte ce ură groaznică avea bătrânul împotriva lui Scatiu, din pricina moșiei. Să nu se ducă, ar fi înnebunit-o bărbatu-său. Între ei doi, nu găsea nici o scăpare. Se uita în pământ, clătinând din cap.

— De ce nu mă ia Dumnezeu?... Se simți părăsită de toată lumea, fără putere, fără speranță când deodată, îi răsări în minte imaginea lui Mihai. Da, asta îi era singura mângâiere. Avu pornirea de a se duce spre el, însă, ca oprită de voluptatea de a spera, rămase locului; apoi se îndreptă către tată-său.

Spre marea ei mirare, conu Dinu făcea exerciții de mers în picioare, se ținea copăcel, trecea de la pat la masă, ca un copil.

— Da' ce faci, tată? El se uita la dânsa, placid, cu o sprânceană ridicată în sus, de parcă era pusă în cui, și urmă să-și caute echilibru. După câteva momente de tăcere, se întoarse spre dânsa:

— Merge, merge. Trebuie să mă mai mișc, că altfel îmi amorțesc picioarele.

Multă vreme el fusese de altă părere; nu atinsese pământul luni întregi, ca să nu se ostenească. Acum era de părere contrarie.

Se uită iar la Tincuța.

— Tu ești mai bine? Ce ai acolo?

— Am o hârtie... pe care te rog s-o citești și s-o iscălești. Conu Dinu se rezemă de masă, își puse ochelarii și ceti în fugă cuprinsul actului lui Scatiu. Apoi plecă ochii în jos, pieziș, și se uită la fiică-sa peste ochelari:

— Ce face! ? Tincuța luase un scaun și ședea, cu mâinile pe genunchi. El urmă a o privi.

— Și tu ai vrea să mă vezi iscălind un asemenea act?

— Eu nu vreau nimic.

— Atunci pentru ce mi l-ai adus?

— Fiindcă mi l-a dat să ți-l aduc.

— A!... ți l-a dat să mi-l aduci!... De ce nu vine dumnealui?... Să poftească aici la mine, să i-l arunc în obraz, nerușinatu! Vrea să-l iscălesc?... Poftim iscălitură.

Și zicând astfel, rupse hârtia cu furie în bucăți. Tincuța sări de pe scaun.

— Tată, ce faci! Bătrânul bolocănea ochii furios, vorbind îndesat cu degetul în aer.

— Să poftească aici la mine!... Să vie la mine, nebunu, să-i dau eu iscălitură de act!... Vrea act, ha? ca să mă pună sub epitropie de toată isprava?... Și tu îndrăznești să-mi ieși cu asemenea păcătoșii, tu, fata mea,

pe care te-am crescut ca pe o floare, să nu te bată vântul, să nu te arză soarele, ha?...

Tincuța se uită la el înlemnită.

— Ce să fac?

— Să nu primești asemenea lucruri pentru mine, pentru tatăl tău... Și să mă aperi, nu să mă pui să iscălesc pentru el!

— Bine, tată, ce să fac? Dumneata îmi ești părinte, el îmi este bărbat...

— Vezi bine. Și dumneata te duci după bărbat...

— Da' ce să fac? Conu Dinu se uita la ea și da din cap. Tincuța urmă, încet:

— Au venit sătenii noștri să-l reclame la prefect.

— La ministru, nu la prefect. Să-l reclame la ministru, și la vodă, și la Dumnezeu, că i-a jupuit ca un tâlhar. Pe mine de ce nu m-au reclamat la nimeni?

— Dumneata erai din cale afară bun cu dânșii...

— Așa? !

— Cum a venit un om cu voință s-au supărat.

— Va să zică, eu n-aveam voință? Frumos. Tincuța se duse la el să-l mângâie.

— Nu, tată, nu te supăra. El o îndepărtă de la dânsul.

— Fugi, fugi, că mă mâhnești.

— Te rog, tată... Ce să fac?... El mă gonește, dumneata mă gonești... Sunt așa de nenorocită!

— El te gonește! ?... Te gonește!... Și zicând astfel, voi să se repează spre ușă, cu ochii injectați de sânge, dar se încurcă, se împletici și căzu. Tincuța sări să-l ajute, însă de-abia se ținea ea însăși pe picioare. Chemă slugile, îl ridicară de jos și voiră să-l pună pe pat. Se zbătea să se scoale și să plece. Cu mare greutate îl liniștiră și-l făcură să-și ia locul în fotoliu.

Tincuța, ieșind de la el, era cu desăvârșire nimicită. Stete un moment în coridor și se gândi. Ce să facă? Nu mai avea nici cel puțin hârtia neiscălită.

Atunci, prinsă de un fel de curaj, păru că-și regăsește calmul obișnuit: întâmple-se ce se întâmplă. Astfel, reintră în salonaș și așteptă.

După puțin timp, veni Scatiu. El aflase de la slugi despre starea lui socru-său, și clocotea de manie. Se plimba de colo până colo, ca o hienă, fără a zice o vorbă. Deocamdată se opri în fața Tincuței.

— N-a vrut să iscălească, așa-i? Tincuța înălță din umeri.

— N-a vrut. Lasă că-i arăt eu!... Apoi se învârti prin casă, și iar veni în

fața ei.
— Să știi că mâine cer de la tribunal să-l puie sub epitropie. Dacă e nebun, nebun să fie...
— De ce vorbești așa? E tată-meu.
— N-ai mai fi avut parte de el! Și zicând astfel, se apropie de dânsa în începu să strige:
— Nu-l vezi că-i nebun!... E nebun de legat!... Sunteți cu toții o casă de nebuni, și el, și tu, și tot neamul vostru! Tincuța se sculă binișor și voi să iasă. El îi tăie drumul.
— Unde pleci? Ai să stai aici să m-asculți. Ea se opri în loc și se uită la dânsul:
— Vrei să-mi scurtezi viața detot.
— Da' lasă că ești neam al dracului, nu pieri cu una cu două. Am să mă duc la tribunal...
Pe când el începea din nou, se deschise o ușe, și Mihai intră. Tănase, care uitase cele ce-i spusese Tincuța, rămase cu gura căscată.
— Bună ziua, domnule Tănase. El își muie glasul detot:
— Da' de unde ieșiși, măi nenișorule?
— Eram aici. Te rog să mă ierți c-am auzit fără voia mea cele ce spuneai Tincuței... Ministrul mi-a vorbit de întâmplarea asta, însă fără să-i dea importanță. Dacă vrei, vino la mine să-ți explic...
Și trecură amândoi în camera lui Mihai.

X

După ce Tănase ieși, Tincuța răsuflă. Se duse în odaia ei, și rămase la geam, uitându-se în grădina desfrunzită.

O asemenea viață era cu neputință de suportat. Încotro se întorcea cu mintea, vedea numai prăpastie: bărbatu-său îi era odios, se revolta împotriva societății care-l tolera, împotriva lui Dumnezeu care-l ținea pe picioare; tată-său devenise egoist, copilăros, stăpânit numai de gândul moșiei. Îi trecuse prin cap ideea despărțeniei, însă groaza de scandal o făcuse să dea înapoi înfricoșată. Ce era de făcut?

O lega de lume fata și, cu un simțământ mai personal, Mihai. Însă amândoi stau oarecum în partea nestatornică a vieții. Acolea, lângă dânsa, nu era decât necaz și chin.

Ideea morții îi încolțise în minte de mult. Se simțea bolnavă și nădăjduia că poate să moară curând. Dar, tinerețealupta, și moartea venea încet.

Scena din urmă cu bărbatu-său o revolta, o exaspera. Mihai auzise cum era tratată în casa ei, și în loc să-i fie recunoscătoare că pusese capăt injuriilor, se simțea umilită, înjosită; cât putuse să sufere ea singură, fără ca alții să știe, suferise; dar să fie batjocorită aproape în fața lui Mihai, în auzul lui, i se părea cu neputință de răbdat.

Deschise geamurile și respiră cu putere. Îi era cald. Se desfăcu la gât și-și puse coatele pe marginea ferestrei, gândindu-se. Ce fără de șart mai era și lumea asta! Cine e fericit într-însa? Violenții și apoplecticii. Cei blânzi și fără voință sunt victime. Dar, fiindcă înțelegea că e așa, de ce nu-și schimba și ea firea? Însă poți să-ți schimbi firea?

Ce-ar fi fost oare, dacă s-ar fi despărțit de bărbatu-său? Scandal. Ei, și? Se cuvine să pui în cumpănă fericirea ta cu opinia lumii? Și prinse a gândi cum s-ar fi dus la Sașa, cum ar fi trăit aproape de Mihai, cât i-ar fi fost de devotată. Dar conu Dinu? cui să-l lase? Era hărțăgos, crud, copilăros, dar îi era tată. De câte ori lua lucrurile mai aproape, i se făcea milă de el. Și pe dânsul împrejurările îl aduseră în halul în care era, împrejurările și lipsa de voință. Lipsa de voință. Ce vorbă și asta! Cine era vinovat de lipsa lui de voință? Natura, Dumnezeu. Dar nu Dumnezeu care face asemenea lucruri nedrepte e o ființă imorală. Atunci la cine să-ți mai întorci ochii? La nimeni.

La pământ. La neființă.

Logic, așa părea. Însă îi era drag Mihai. Ce drag îi era! Se simți cuprinsă de frig, dar urmă cu încăpățânare să se gândească la Mihai. Pe al doilea plan al conștiinței se ivea umbra morții. O dedublare a personalității sale morale o făcea să aspire cu o parte către fericire, iar cu alta către moarte. Pe când se gândea la Mihai, ideea că ar putea să răcească desfăcu rândurile planului întâi al conștiinței și răsări luminoasă înaintea tuturor. Ce bine ar fi fost! Să moară de moarte bună, dar repede; să înceteze de a mai suferi.

Ușa se deschise încet și Zoițica intră. Ea rămase în mijlocul odăii, strângând din umeri. Tincuța închise geamurile cu grabă și chemă pe fată la dânsa. Se uită la ea lung, gândindu-se într-o clipă la o infinitate de lucruri. Cu cine seamănă? Ar fi putut să semene cu tată-său. O mișcare nervoasă o făcu sădea pe Zoițica la o parte și repede, iar s-o apropie de dânsa. Fata simți obrazul mame-sei rece, mâinile reci.

— Ești înghețată de frig, mamă. Ai fost afară?

— Nu, dragă; am deschis fereastra să mai schimb aerul. Fetița se duse la sobă, luă cu mâinile ei micuțe un lemn și-l puse pe foc, mai puse unul și încă unul; apoi strânse portița și se strecură pe vârful degetelor, cu gravitate.

Tincuța o privea dusă pe gânduri. Ochii ei păreau a zice copilei: "care va fi și soarta ta! pe ce mâini vei încăpea! "Atunci ideea morții o înfioră. Chemă fata, o luă în brațe și o sărută, strângând-o la piept cu o nespusă milă.

Când reîntâlni pe Mihai, se simți stângace, încurcată. Nu îndrăznea să-l privească ca să nu vadă ochii lui compătimitori. Ideea umilinței se împletea în mintea ei, ca o mașinărie complicată, cu atâtea roate și roticele sufletești, ce o făceau să sufere. Ceea ce părea amor propriu rănit era numai o blândă închipuire de sine; voia să se păstreze, în imaginile lui, curată, desfăcută de orice legătură trivială. Și cuvintele lui bărbatu-său, zise în auzul lui Mihai, o pătaseră.

A doua zi, ministrul și Mihai plecară. Tincuța, de la geam, se uită lung în urma lor.

Când ei pieriră în zare, ea rămase în colțul ferestrei, privind departe în văzduhul fumuriu, fără nici o legătură între ea și lume. Îi răsări în minte o imagine bizară: Julie Guicciardi, și o cută misterioasă de rochie: rochia ei din oglindă...

XI

La o lună după cele întâmplate până aici, Mihai cu soră-sa și cumnatu-său călătoreau din nou spre Tincuța, de astă dată însă ca s-o ducă la groapă.

O depeșă a lui Scatiu, cu două zile înainte, îi chema și-i ruga să aducă doi doctori, cei mai mari din București, "fără a se uita la preț"; o altă depeșă, iscălită "cel mai nenorocit om", îi vestea că "totul s-a sfârșit".

Era prin luna lui ianuarie. Gerul înlemnise toată calea. Ulițele pustii scârțâiau sub picioarele rarilor trecători. Câte o sanie goală, cu doi bouleni pipernicați, mergea spre barieră.

Niciodată nu văzuse Mihai firea tristă a lucrurilor într-o lumină mai potrivită. Grămădiți câte trei în sania lui Scatiu, tăceau. Fiecare se simțea apăsat de apropiata înfățișare amorții.

În adevăr, se vedea de departe poarta lui Scatiu îmbrăcată într-o învelitoare neagră monumentală. Câteva birji intrau și ieșeau fără rost, goale sau cu lume necunoscută.

Cea dintâi persoană de care deteră fu coana Profira. La sunetul clopoțeilor, ea ieși din odaia ei de jos și începu să se bocească. Îi sărută pe câtetrei pe amândoi obrajii, cântând aceeași melopee cadențată: "Tincuțo, mamă! — Tincuțo, mamă! "

Când dânșii se duseră sus, ea chemă pe Costea la dânsa, puse mâinile în șolduri și începu să-l judece:

— Da' ăștia ce mai caută?

— Or fi venit pentru moartea cuconiței.

— Pentru moartea cuconiței, ha? da' locantă nu e în târg — ducă-se la locantă! Ce caută pe urechile lui fii-meu? Tot el, sireacu!

Slugile fiind ocupate, iar Tincuța moartă, coana Profira pusese mâna pe chei; astfel toată ziua era beată.

Pe când Mihai și Sașa se urcau sus, Scatiu le ieși înainte. Roșu, cu genele umflate, cu gulerul cămășii în negru, părea mai hidos decât de obicei. Se aruncă de gâtul lui Matei, și, cât era de lung și de bleg, începu să se bocească și el, ca mamă-sa, cu glas mare și cu radicale:

— Am pierdut-o, vere Matei, am pierdut-o! S-a dus de la noi, verișoară Sașa! M-a lăsat singur, m-a abandonat, nenorocitul de mine!

Și cu ochii închiși, cu pumnul la frunte, scrâșnind din dinți, merse înaintea lor, ducându-i spre salonul în care era moarta.

La vederea chipului Tincuței, ridicat sus pe pernă, alb, senin, cu majestatea morții întipărită în toate liniile, Mihai simți un val de durere că i se urcă în piept și că-l podidește plânsul, cu hohot. Rămase lângă ușă, cu ochii în batistă, plângând fără să se mai poată stăpâni. Sașa luase un scaun și se așezase în fața răposatei, pe când Matei se uita la dânsa.

Intrată în stăpânirea liniștei de veci, s-ar fi zis că Tincuța nu murise, ci numai trecuse în lumea ei cea dreaptă. Cu mâinile strânse pe piept și cu flori în jurul capului, părea că adormise gătindu-se. Făcliile ce ardeau și vârful pantofilor noi, ce ieșeau de sub rochie; mirosul de tămâie; batiste înmuiate în apă de colonie; aerul de groază al celor dimprejur, înjosorau oarecum recea frumusețe a morții. Viața ei chinuită se stinsese încet, prelung, fără să lase în formele de acum decât întipărirea celui din urmă moment al conștiinței, că încetează de a suferi. Dânsa murise cu noțiunea clară a fericirii de a nu mai fi.

Și când acestea se citeau pe chipul ei, Tănase se credea dator s-o căineze că a murit. După ce mai da o raită pe la cumpărături, unde număra lumânările aduse din târg, intra în salon și începea să geamă:

— Ah, nevastă, de ce m-ai lăsat tu pe mine! Apoi văzând pe Zoițica cu ochii plini de lacrămi alături de Sașa, îndemna să plângă:

— Plângi, plângi, nenorocită orfană! Mamă ca a ta, puțini au avut în lumea asta...

Și acolea pe loc, se întoarse către femeia de la capul moartei și-i zicea, lung și tărăgănat:

— Mario, rupe feștila de la făclia aia, că pătează covoru. Cei doi-trei oameni cu sufletul la locul lor, ce erau de față, se simțeau dezgustați de atâta nesimțire și prefăcătorie. El ieșea liniștit, se ducea în birou, unde deschidea casa de bani, scotea sticla cu rom și bea din plin, ca să-i treacă de inimă rea.

În mijlocul celei mai mari tăceri se auzi deodată glasul lui Scatiu strigând:

— Fugi! Să nu te văd înaintea ochilor, cobe! Luați-l! dați-l afară!

Matei ieși în vârful degetelor să vadă ce se petrecea. În fața lui Scatiu, care urla furios, un om bătrân, căzut în genunchi, se ruga de el să-l lase să

intre. Matei recunoscu pe Stoica țiganul, fostul vizitiu al lui conu Dinu. Se duse la Scatiu și-l luă de braț, trecând cu el într-o odaie vecină.

Stoica intră plin de zăpadă, își lăsă căciula la ușă, se apropie de moartă sughițând, și-i sărută mâna. Apoi se uită la dânsa, clătinând din cap. I se înnodau lacrimile în barbă. El nu putea rosti decât un singur cuvânt: "Stăpânică, stăpânică". Se retrase și se făcu nevăzut.

Cât despre conu Dinu, nimeni nu se îngrijea de el. Părăsit în voia slugilor, singur, neputincios, pirotea în scaunul lui, străin parcă de cele ce se petreceau împrejur. Numai când văzu pe Sașa, ieși din nesimțirea lui aparentă și începu să plângă ca un copil. Se încleștase de mâinile ei, rugând-o să-l ia dânsa:

— Să nu mă lași, fetițo, să nu mă lași, că mă omoară și pe mine.

O adevărată teroare îl cuprinsese, din ceasul când văzuse pe Tănase intrând la dânsul cu vestea că Tincuța murise. Gemetele, urletele, blestemele lui înfricoșară pe conu Dinu mai mult decât știrea ce-i aducea.

Sașa căuta să-l liniștească, făgăduindu-i că se va întoarce peste puține zile și-l va lua cu dânsa la București. Bătrânul o privi disperat:

— Va să zică mă lași... Ea încercă să-i dovedească că nu era cu putință să-l ridice numaidecât din casa lui Scatiu, fără să-i dea bănuieli. Conu Dinu nu mai răspunse nimic, ci rămase cu ochii în pământ.

Nepoată-sa îl privea în tăcere, gândindu-se ce era de făcut. Se vedea bine că bătrânul învârtea ceva prin minte. Ea se temea să nu-și pună și el capăt zilelor. Căută din nou să-l încredințeze că nu se duce la București decât ca să-i pregătească odaia. El tăcu.

Înmormântarea Tincuței se petrecu în aceleași condițiuni de solemnitate și declamare. Totul era bogat, dar totul ținea de reclamă și de falā. În urma carului funebru mergea Tănase, între Matei și Mihai. La fiecare răspântie, Scatiu se credea dator să sperie lumea cu gemetele. Își pusese în minte, fiindcă așa îi convenea, să facă răspunzător de moartea Tincuței pe un biet doctor jidan. Își cânta vorbele pe nas, ca un țârcovnic:

— Unde o duceți!... Să nu o treceți pe sub ferestrele mișelului!... Bănică! Nae! Vasile!

Numele îngrijitorilor de pe la moșii erau astfel invocate la fiecare colț de uliță, ca mărturie a durerii ce-l copleșea, în fond însă pentru ca să se vadă puterea și bogăția lui.

La coborârea sicriului în mormânt, Scatiu păru că înnebunește. În fantezia lui, excitată de alcool și de plânsetele sincere ale celorlalți, acest act al punerii în pământ, în adevăr cel mai mișcător din toate, i se înfățișa într-un mod atât de ciudat, încât nu-și mai putea stăpâni urletele. Era conștiința soartei noastre comune, care revolta viața vânjoasă și violența din el.

Matei enervat îl strânse de braț:

— Nu mai striga așa! Glasul lui poruncitor păru că sugestionează pe Scatiu. El tăcu deodată: luă o mână de pământ înghețat și o aruncă îngroapă. Când totul se sfârși, plecă repede spre sanie, încovoiat și tăcut. Se înveli cu tartanul pe picioare, dând din cap:

— S-o ia dracu viață!... Apoi, adresându-se vizitiului:

— Haide, băiete.

XII

De la vestea ce i-o adusese Mihai, că țăranii lui reclamaseră ministrului, conu Dinu nu mai avea pace. Era pe jumătate olog, astfel că nu putea să iasă în târg și să plece de acolo drept la moșie.

În luna din urmă, pe când Tincuța era bolnavă, conu Dinu trimisese într-o zi să-i cheme un birjar. Îl tocmise cu 30 de lei să-l ducă la Ciulniței.

Făcu această încercare pe față, sperând că Scatiu nu va îndrăzni să-l oprească. Dar se înșelă: Scatiu îndrăzni, ba dete și o pereche de palme birjarului.

De atunci bătrânul se concentră în sine și deveni mai blând. După moartea Tincuței, ceru să vadă pe ginere-său. Îl rugă binișor să-i trimită un croitor ca să-și facă haine negre. După câteva zile, iar voi să-l vadă. Îi vorbi despre fetiță, rugându-l s-o trimită la București, la Sașa. Scatiu îi împlini toate gusturile, sau îi făgădui să i le împlinească, dar totdeauna cu aceeași condiție: să nu mai încerce să plece.

Într-o dimineață, conu Dinu îi ceru sania să se ducă la baie.

— Bucuros. Vrei să-ți dau și pe Costea să te ajute?

— Cum vrei.

— Ba nu: cum vrei dumneata. Bătrânul se gândi. N-avea nici o nevoie de Costea, dar ținea să nu deștepte bănuieli.

— Doar să mă ajute să mă urc în sanie. La baie m-o da jos un om.

— Va să zică nu-ți trebuie.

— Nu. Tănase porunci să înhame caii. Conu Dinu își puse o pereche de pantofi groși, își luă șuba și căciula, dete femeii să-i așeze în sanie peria de cap și prosoapele, și astfel, ajutat de fecior, plecă.

De multă vreme nu ieșise el din casă. Aerul rece îl însufleți. Vorbi vizitiului cu interes de tot ce întâlnea în cale, dar vizitiul răspundea numai cu gura jumătate: era dăscălit de Scatiu.

La poarta băilor stau câteva birji. Sania lui conu Dinu intră în ogradă, el se dete jos cu mare grijă, și intră înăuntru. Sania întoarse și se puse să-l aștepte.

Dar peste puțin timp bătrânul deschise ușa și chemă pe vizitiu.

— Ia ascultă, fă bunătate, te rog, dă o fugă până acasă și adu-mi

briciurile: cere-le de la Maria și, aici dă-le îngrijitorului, pentru mine.

Vizitiul porni numaidecât. El îl pândi până ce se depărtă; apoi spuse băiașului că are puțină treabă în târg, îl rugă să-l urce într-o sanie de birje și să primească briciurile în numele lui, că se întoarce.

De îndată ce fu singur cu birjarul, îi zise: Mai băiete, tu ești stăpânul saniei?

— Eu, cucoane.

— Ai cai buni?

— Buni detot.

— Poți să înhami numaidecât și pe ceilalți doi și să mă duci la Ciulniței?

— Numai cât te-i șterge la ochi cucoane.

— Câte parale vrei? Birjarul se gândi.

— E cam departe... sunt două poști bune... vreme de iarnă...

— Scurt, scurt, cât vrei?

— Să-mi dai doi poli, boierule.

— Bine. Mișcă-te. Bidiviii o rupseră la fugă. După cinci minute intrau într-o curte jidovească, plină de zăpadă bătătorită. Birjarul scoase alți doi călușei, îi înhămă înaintea celorlalți și porniră.

Conu Dinu își ridicase gulerul de la blană peste cap, ascunzându-se de teamă să nu-l cunoască cineva.

Când fură afară din oraș și dete cu ochii de întinderea lucie a câmpului, i se păru că întinerește. De doi ani îl țineau închis! De doi ani nu mai răsuflase la lumina largă a șesului! Drumul pe unde mergeau îl cunoștea din copilărie; știa numele tuturor satelor, al tuturor popasurilor; copacii erau desfrunziți și triști — și totuși lui îi părură toate noi, toate frumoase.

— Ia ascultă, birjar: știi să mâi?

— Știu, cucoane.

— Dacă știi, să te văd. Am zis 40 de lei: îți dau 50. La așa vorbă duioasă, biciul învăluia dintr-o dată pe rotași pe înaintași, iar sania zbura pe pârtia drumului.

Cu cât mergeau mai repede, cu atât emoțiunea lui conu Dinu creștea. I se părea că-l ajunge Scatiu de pe urmă. La fiecare minut se uita îndărăt.

Și avea dreptate să se teamă. Vizitiul, venind să ceară bricile, dăduse oarecari bănuieli lui Scatiu, fiindcă el știa că socru-său nu se mai rădea demult și își tăia barba cu foarfecele; cu toate astea nu zise nimic. Se mulțumi să întrebe pe vizitiu dacă în adevăr îl lăsase la baie.

Acesta, sigur de sine, se întoarse după vorba lui conu Dinu și dase

pachetul în mâna îngrijitorului; apoi se pusese să aștepte. Însă, după vreun ceas, răzbit de frig, se coborâse din sanie și se preumbla de colo până colo izbindu-și mâinile de umeri. Câteodată își arunca ochii înăuntru, doar l-o vedea cineva. Și în adevăr, intendentul băilor, știind că nu e nimeni înăuntru, ieși la el și-l întrebă pe cine așteaptă.

Când înțelese el că conu Dinu fugise, sări pe capră și plecă în goana cailor.

— Tiii! e rău de mine! Intră pe poartă ca un năuc, lăsă hățurile și se duse la stăpânu-său într-un suflet:

— Cucoane, boierul cel bătrân a fugit!... Scatiu sări în sus.

— Unde a fugit? Cum a fugit?

— Nu știu, vai de maica mea! L-am lăsat la baie... și am venit după brice. Când m-am întors înapoi, eu țineam că-i înăuntru... De unde să știu eu?

Scatiu îl privi o clipă chiorâș, apoi se repezi la el și-l luă la bătaie:

— Te-ai vândut lui, mișelule!... Stai că te învăț eu minte. Stăpânul da ca un orb, iar sluga se apăra cu amândouă mâinile duse la cap.

— Iartă-mă, boierule, c-am greșit... nu-s vinovat.

— Să înhami caii numaidecât, ticălosule! Pe câte patru, m-ai înțeles?

Vizitiul se repezi la grajd, iar Scatiu se duse să-și ia blana, parcă nimic nu se întâmplase între ei.

După zece minute ieșeau pe poartă ca o vijelie. În goana lor nebună peste câmp, treceau văi, dealuri, gârle înghețate, alergând după sania lui conu Dinu. La fiecare cinci minute, Scatiu se ridica în picioare sau își întindea gâtul în vânt, ca un copoi, să prindă urma fugarilor. Lumea de pe la cârciumi, care văzuse trecând cele două sănii, ca două vârtejuri, se uita mirată după ele.

Înainte de a ajunge la Ciulnițea, conu Dinu se opri o clipă în satul Balta, cu ai cărui locuitori avusese Tănase altădată proces și cu care nici acum nu trăia bine, și le spuse în fugă să vie la curte. Prin satul lui de asemenea se opri la două-trei case și chemă pe oameni.

În vreme de iarnă, țăranii robotesc primprejurul casei, mai dreg câte ceva, mai stau la cârciumă, după cum se întâmplă. Vestea se răspândi prin sat ca fulgerul.

Nae Eftimiu și Aglaia rămaseră încremeniți când deteră cu ochii de conu Dinu. Alergară să-l coboare din sanie, uitându-se unul la altul.

— Da' ce-i asta, unchiule? Bătrânul le aruncă o privire încruntată.

— Ce să fie nepoate: ia am venit la mine acasă. Îl urcară sus, îl duseră în

vechea lui odaie, care acum devenise odaia lui Scatiu, îi aprinseră foc. Aglaia îi dete dulceață, ca și cum ar fi fost cei mai supuși ai lui slujitori.

Conu Dinu zări pantofii lui Scatiu, de marginea patului. Fără a zice o vorbă, îi ridică de jos cu bastonul și-i aruncă înfoc. Aglaia îl privea cu ochii holbați:

— Da' ce faci, unchiule?

— Asta- i treaba mea. Fă bunătate și schimbă patul, scoate plapuma, și salteaua, și mindirul, să iasă mirosul de mitocan, m-ai înțeles?

Aglaia înțelesese că n-avea încotro. Se supuse, dar cu mânie. Aglaia era stăpâna de curte. Vechea prietenie cu Tănase se urma și acum sub ochiul binevoitor al d-lui Eftimiu, și în virtutea acestei prietenii dânsa făcea ce vrea.

Bătrânul ceru să-i aducă un fotoliu, se dezbrăcă de șubă și șezu la o masă, gândindu-se.

— Așa!... zise el cu mulțumire. Odată ajuns la moșie i se păru că a intrat în împărăția lui: aici nu se mai temea de Scatiu.

În vremea asta, toată lumea din curte era în mișcare. Nimeni nu înțelegea ce se petrecea, dar fiecare se simțea înneliniște. Vătafii vechi fuseseră înlocuiți cu alții, oameni de încredere de-ai lui Tănase, care aduseseră pe săteni la disperare. Leșile erau prefăcute, după ideile noului stăpân; hambarele mutate din loc; până și argații nu mai erau aceiași.

Pe când slugile lui Tănase se adunau să vadă ce se petrece, țăranii intrau pâlcuri, pâlcuri în curte, vorbind între dânșii:

— A venit boierul, mă?

— A venit, mă.

— Mare scofală!...

— Da' nu Scatiu, mă.

— D-apoi cine?

— Boierul nostru.

— Conu Dinu?

— Păi cum. Vezi răclămația noastră?

— Da de unde știi tu, măi Tudosi?

— D-apoi că l-am văzut, măi băiete. Oamenii nu prea vreau să creadă, fiindcă știau că-l ține zălog Scatiu la oraș.

Pe când ei vorbeau astfel între dânșii, se auziră clopoțeii de la o sanie de pe drum: ajungea Tănase în goana cailor.

De îndată ce intră în curte, el înțelese cum stau lucrurile. Era galben-

verde de mânie. Se ridică în picioare și se uită la săteni.

— Ce vreți dumneavoastră, oameni buni?

Ei își scoaseră căciulele și se apropiară domol de dânsul.

— Bună vremea, coane.

— Ei, ce-i?

— Păi ce să hie... Ia, mai veniserăm pe la curte și noi... c-am auzit c-a sosit boierul cel bătrân.

— A sosit, da-i cam bolnav. Veniți mai spre seară.

Și sări din sanie ducându-se sus. Cum intră în casă, își dezbrăcă blana și dete năvală la socru-său.

— Cu multă plecăciune, boierule. Conu Dinu sta tot la masă. Cum îl văzu își întoarse privirile în altă parte și răspunse pe același ton:

— Mulțumim dumitale. Tănase încuia ușa. Bătrânul începu să strige:

— Nu-ncuia ușa! nu-ncuia ușa!

— Nu urla așa, c-avem de furcă amândoi.

— Nu-ncuia ușa!

— Mi-ai fugit de-acasă, ha?

— Nu-ncuia ușa!

Ochii bătrânului stau să-i iasă din cap. El striga cât îl lua gura, repetând aceleași cuvinte: "Nu-ncuia ușa". Scatiu fu silit să descuie ușa.

— Pentru ce mi-ai plecat de-acasă, boierule? Conu Dinu păru că se liniștise.

— Pentru că așa am vrut.

— Așa ai vrut?

— Da.

— Așa? Stai că te-nvăț eu minte. Și zicând astfel, se sculă și chemă pe Nae.

— Spune lui Chiru să vie-ncoace cu Ilie — și să schimbe caii.

Nae îl luă la o parte și-i șopti ceva la ureche. Tănase se repezi afară, la oameni, furios.

— Măi fraților, vreți, se vede, să m-aduceți la disperare. Ce căutați în curtea mea!... Duceți-vă la ministru!

Unii dintre săteni plecară; alții nu.

— Pe noi ne-a chemat boierul nostru. Scatiu începu să zbiere.

— Boierul vostru!... Chivule, Ilie, dați-i afară! afară! Vătășeii luară lumea mai cu bine, mai cu rău și o scoaseră afară din curte, închizând porțile. Scatiu se întoarse la socru-său, urmat de cei doi inși.

— Acuma, tată socrule, să ne răfuim amândoi. Puneți mâna pe el, mă.

Bătrânul văzuse de pe fereastră cum îl părăsiseră țăranii, și, neavând nici o putere, își plecase capul pe masă și plângea. Cei doi vătafi puseră mâna pe el. Scatiu poruncea:

— Dați-i șuba și aduceți un curmei. Vătafii aduseră blana și frânghiuța.

— Legați-l! Chiru îl înfășură în blană și-l legă cu frânghia pe deasupra. Apoi îl luară pe sus să-l puie în sanie. Caii însă nu erau gata. Așteptând, ei putură vedea, cu toții, peste gard, că sătenii nu se risipiseră, ci așteptau. Atunci Tănase porunci celor două slugi să-și aducă puștile.

Când sania fu gata, așezară pe bătrân, ca pe un sac, într-un colț. Scatiu se sui alături. Chiru pe capră, lângă vizitiu, iar Ilie în coadă. Astfel, porniră.

Însă în loc să iasă pe poarta cea mare, sania trecu pe sub leși, în fuga cailor, și se îndreptă spre poarta de la arman. Sătenii, care ațineau drumul, înțeleseră gândul lui Scatiu și o porniră în goană în partea aceea. Cei mai sprinteni ajunseră la timp și deteră să apuce caii înaintași de dârlogi, dar caii, tineri, se feriră, speriați, și se strecurară printre lume. Oamenii blestemau și mai alergau în urma săniii, doar să-și verse focul — când, de departe văzură venind înaintea fugarilor alți oameni, din alt sat: erau țăranii din Balta.

Scatiu, care înțelese primejdia, zise lui Chiru să tragă un foc în vânt, iar vizitiului să dea gură cailor. Însă sperietura puștii, în loc să le fie de-a bună, mai rău le strică. Băltenii ațineau drumul cailor, strigând. Scatiu apucă hățurile din mâna vizitiului și voi s-o ia peste câmp — dar unul din înaintași, dând în șanțul șoselei, căzu. Atâta fu destul ca să pună mâna oamenii pe el. Calul se sculă, târî pe un flăcău prin zăpadă, însă fără spor. Repede, sania fu înconjurată din toate părțile. Scatiu sări jos, luă pușca din mâna lui Chiru și dete să se apere. O lovitură de ciomag peste braț, venită ca din cer, îl făcu să scape pușca și s-o rupă la fugă. Lumea după el. Fu ajuns și culcat la pământ, fără să se știe de căzu singur sau îl răsturnară ceilalți.

Ce se petrecu atunci nimeni nu-și putea da seama. Într-o clipă, îl făcură fărâmele, fără zgomot, fără vaiete.

Ancheta judecătorească găsi în creierii lui turtiți, pietre, cuie, o basma ruptă, pe care furia poporului le adusese ca o apă mare.

Pe când oamenii se întorceau să judece pe vătășei, doi dintre dânșii reveneau la cadavrul lui Scatiu, aprinși de ură, și-i dau cu tocul cizmei în cap. Unul era Lefter, din procesul băltenilor, altul Stoica, țiganul din

Ciulniței. Unul avea de răzbunat bicele de pe obraz; altul moartea lui Forgaș.

Iar conu Dinu rămase să trăiască mai departe, olog și singur, însă stăpân ca mai înainte pe pământ, pe pământul care-i fusese atât de drag, în care se născuse, pe care trăise și în care avea să se odihnească pe veci, cu credință că acolo îi va fi bine, că în această γη-μήτηρ va găsi, ca cei vechi, nemurire, răsplată și pedeapsă.

Table of Contents